Nagyvárad, 1896. II. évfolyam 216. szám. Szerda, szeptember 16.

Előfizetési árak:
A kiadóhivatalban átvéve:
Egész évre . . . 6 frt — kr.
Negyedévre . . . 1 » 50 »
Helyben házhoz hordva:
Egész évre . . . 8 frt — kr.
Negyedévre . . . 2 frt — kr.
Vidékre postán szállítva:
Egész évre . . 10 frt — kr.
Negyedévre . . 2 » 50 »

TISZÁNTÚL

POLITIKAI NAPILAP.

Megjelenik mindennap, a hétfői és ünnep utáni napok kivételével

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Apácza-utca 3. sz.

A szerkesztőség kéziratok visszaadására vagy megőrzésére nem vállalkozik.

Előfizetések és hirdetések a kiadóhivatalhoz intézendők.

Egyes szám ára 4 kr.

NAGYVÁRAD, szeptember 16.

Disztelen menet.

(—a.) A nemzeti párt vezére a politikai helyzetre vonatkozólag fontos nyilatkozatot tett Ipolysághon, mely némileg tisztázza a zavaros helyzetet.

Hetek óta alig beszéltek a politikai körökben — a változásokon kivül más egyébről, mint a fuzióról, mely a liberális tábornak egyetlen mentő horgonyát képezi. Horánszky beszámolója óta pedig éppen a legtöbben csaknem biztosra vették a fúziót, sőt némelyek már azt is tudni vélték, hogy az ellenzék tagjai közül kik fognak tárczát vállalni a restaurálandó kabinetben. Az ipolysághi beszéd egyszerre véget vetett ezeknek a kombináczióknak.

Soha élesebben nem itélte el a fúziót Apponyi, mint azt ezuttal tette. »Nem egyéb az, mint a gyöngébbek kecsegtetése és kilátásba helyezése a hatalomhoz való közelebb jutásnak. Ám aki kegyelmet akar, menjen oda és kérjen kegyelmet, de *engem e disztelen menet élén nem fognak látni soha.*«

Programmjából, mely a nemzeti boldogulás feltételeinek minimumát képezi, nem engedhet semmit, nem mondhat le arról. Ez az önérzetes kijelentés illik Apponyi jelleméhez, ezt várta is tőle a nemzet

Tisza Kálmán dicsőithette hirhedt beszámolójában a lemondás szellemét, az ő politikai pályafutása nem egyéb, mint a lemondások és disztelen megalkuvások folytonos lánczolata, — — de ő már régen megszünt a nemzet vezére lenni. A magyar készséggel követi vezérét küzdelmek árjába, de nemzeti jogairól lemondani még az elnyomatás szomoru napjaiban sem tudott.

Apponyi beszédének van még egy másik kimagasló pontja, mely most, mikor a revizionális törekvés tartja izgatottságban az ország népét, kétszeresen fontos és nagyban hozzájárul a helyzet tisztázásához.

Horánszky szepsii beszámolóját üdvrivalgással fogadta a liberális sajtó, még a kormánypárti is, mely pedig a kormány működésének lesujtó kritikáját olvashatta ki a nemzeti párt elnökének beszámoló beszédéből. De azért örültek rajta, mert Horánszky, aki mindvégig ellene volt a kormány egyházpolitikájának, ezuttal — furcsa következetesség! — határozottan elitélte a revizióra való törekvést, a néppárt ellen pedig valóságos kirohanást intézett.

Az ipolysághi beszéd nagyon lehütötte azt a liberális mülelkesedést, mely Horánszky enunciatióját követte. Az ipolysághi kerület a nemzeti párti jelöltje, Zichy Jenő gróf tudvalevőleg nyilt revizionista programmal lépett fel és ennek daczára nemcsak Apponyi kisérte őt el Ipolysághra, hanem Horánszky is. Apponyi pedig kijelentette ott, hogy amiket a multkor Horánszky mondott a revizióról, az csak »az ő egyéni nézete; a nemzeti párt senki számára a lelkiismereti és vallásszabadság kérdésében kötelező párthatározatot nem hozott és nem fog hozni.« És habár az egyházpolitikai törvények megváltoztatására irányuló mozgalmat nem helyesli, mert fél az amugy is megtépett közélet ujabb szétdarabolásáról, — azért revizionista barátjait nem itéli el és nem áldozza fel őket. Ha nem is vallotta magát Apponyi revizionistának, e nyilatkozata után pártjának java része oda fog tartozni a revizionisták táborába ez kétségkivül nagy befolyással lesz Ugron pártjára is.

Ha a nemzeti párttal való fúzió ezek után meghiusultnak tekinthető is, annál valószinübb a fúzió a Szápáry-féle párttöredékkel. Nem is annyira fúzió lesz ez mint inkább »disztelen menet.« Ezek az emberek az egyházpolitika miatt váltak ki harmadfélév előtt a kormánypártból. Most már láthatják az általuk károsaknak itélt reformok pusztitó hatását. S ha mégis fentartás nélkül térnek vissza az elhagyott akolba, akkor csakugyan kegyelemre adják meg magukat — a konczokért.

Ne itéljünk különben előre felettük. Ma fogja ez a párt konferencziáját tartani, melyben feloszlásról tanácskoznak. Várjuk be e tanácskozás eredményét. Mi legalább nem tudjuk hinni, hogy ezek a férfiak, akikben volt bátorság hitükért, lelkiismereti meggyőződésükért ott hagyni a húsos fazekak pártját s kitenni magukat az ugynevezett közvélemény haragjának és mérgezett nyilainak, hogy ezek a férfiak most feltétlenül, kegyelemre adnák meg magukat ellenségeiknek.

A „TISZÁNTÚL“ TÁRCZÁJA.

Szivek.

Irta: **Révfy Lajos.**

. . . . Ma elfogyott a nóta, ujra kezdték . . . tele volt a hegedü, tele a szivek.

Egy-egy busongó nótába milliók fürösztötték bánatukat: elhalt, — ujra föltámadt, mikor vigadva sirt a magyar, akkor történt ez a história . . . . . Őszre hajlott már az idő. A hervadó természet szomoru jelképe volt egy sokat szenvedett nemzetnek . . . . . A Szent-László nevü puszta végtelen sikján hüvös, őszi szél sivitott végig, meglógatva az itt-ott tengődő fák gallyait. Leveleik lehullottak, ágaik lombtalanul meredeztek az égfelé, minden olyan puszta, csupasz volt.

Nem is csoda!

Nem volt akkor gazdája senkinek. Az ég peremén ólmos, álmos felhők lézengtek, mindjobban feljebb tolulva az égboltozaton.

Egymást kergetve értek a puszta felé, ott szétterültek s nagy lomhán megálltak.

A szél is egyet suhintott a puszta homokos földjére, megzörgette az elszáradt karókat, fölkapott egy elsárgult levelet, szeszélyesen odébb dobta s tova rohant nagy porfelhőket kergetve maga előtt.

Az ég csillagai is szomorkodtak, talán nem is ugy ragyogtak, mint máskor. Óh! hiszen ők ugy szerették ezt a pusztát hangtalan néma, csendjével végnélküli szomoruságával.

Talán a felhőkre is ragadt valami ez ellágyulásból, mert elkezdtek könnyezni.

Miért sirtak? Kit könnyeztek? Ki tudja? csak ők . . . talán ők sem.

Az aprószemü eső sürün szitált, a szomjas, homokos föld mohó élvezettel szivta magába minden egyes csöppjét.

Egészen besötétedett.

Csend, rémitő csend lett mindenfelé, mintha a halál birodalmában utaznék.

Meglehet, hogy akkor az is volt. Kocsisom nagy lassan baktatott két lovával az átláthatatlan sötétségben; attól féltem csak, hogy künt kell hálnom reggelig, midőn a koromsötét éjszakában megpillantottam egy piczi világosságot.

— Jóska, látsz arra valamit? — szóltam a kocsisnak.

— Látom nemzetes uram, nem sokára ott leszünk.

Visszadőltem ülésemre s keresztbe font karokkal gondolkoztam mindenről: hiszen akadt akkor nekünk gondunk, több mint kellett volna. Igen elmélyedhettem, mert nem vettem észre, hogy az épület elé értünk.

— Nemzetes uram, itt vagyunk.

Felütöttem fejem s az ablakból kiverődő halvány világosság mellett láttam, hogy egy pusztuló félben levő épület előtt állunk.

Ez a csárda.

Illyen lehetett, amit Petőfi megénekelt.

Leszálltam kocsimról, emberemnek megmondtam, hogy korán reggel indulunk s azután bementem. A pitvarajtót rég elvitte valaki, — vagy inkább feltüzelték.

— Jó estét!

— Adjon Isten jó estét nemzetes uram, hol veszi itt magát?

— Biz' én magam sem tudom, csak utazom; — akadna-e egy szobája reggelig?

— Ha megelégszik az enyémmel, nagyon szivesen átadom.

Átázott felöltőmet levetettem, amennyire a szoba butorzata megengedte, kényelembe tettem magam.

— De adjon valamit ennem is!

— Meglesz, uram! — s kiment

Nemsokára idegen hangokat hallottam a konyhában; éppen felkeltem, hogy kitekintsek, midőn a csárdás belépett s halkan felemelt ujjal sugta, hogy uj vendég érkezett.

— Kicsoda?

Szülők b. figyelmébe! Telefon!

Iskola év kezdetére gyermekeknek czipők, kalapok, ingek, gallérok és kézelők, zsebkendők, harisnyák, legjobb minőségben és legolcsóbb árban

Fábry Testvéreknél NAGYVÁRADON Olaszi, Fő-utcza, Rimanóczy-ház, szerezhető be. 5—5

Lapunk mai száma 12 oldal.

Magyar nők tiltakozása.

Lapunk tegnapi számában közölt felhivásunkat örömmel követik a nagyváradi lelkes keresztény hölgyek, akik nyilt kifejezést adnak megbotránkozásuknak, melyet a szt. kereszt ujabb meggyalázása felett éreznek. Eddig a következők küldték be hozzánk aiáirásukat:

Grunwald Henrikné,
Özv. dr. Mayer Ágostonné,
Özv. Mayer Ferenczné,
Győrffy Jozefa.
5. Özv. Reviczky Lászlóné,
Ferenczy Ferenczné,
Jelinek Ferenczné,
Kozma Teréz,
Schvarcz Gézáné,
10. Pál Gáborné,
Kunyhóssy Jánosné,
Dekker Irénke,
Beczkay Arturné,
Özv. Lábassy Józsefné,
15. Szlafkay Józsefné,
Oláry Gyuláné.
Özv. Erdélyi Péterné,
Özv. Papp Sándorné,
Jánossy Ottóné,
20. Özv. Rómer Károlyné,
Bamár Józsefné,
Özv. Szücs Józsefné,
Dekker Frigyesné,
Bázár Győzőné,
25. Özv. Szücs Ferenczné,
Lintner Kálmánné,
Szetz Rózsika,
Waltner Károlyné,
Justh Sándorné,
30. Szücs Gézáné,
Mózer Antónia,
Merza Mártonné,
Bázár Irénke,
Bázár Izabella,
35. Bázár Margit,
Szücs Auguszta,
Özv. Szeitz Károlyné,
Csippék Ferenczné,
Csippék Margit,
40. Csippék Fáni,
Csippék Gabriella,
Óo Mihályné,
Ember Ilona,
Andriska Károlyné,
45. Andriska Veronka,
Andriska Ilonka,
Csorba Mariska,
Csorba Jolán,
Makay Matild,
50. Billek Anna,
Tóth Vilma,
Ember Györgyné,
Özv. Jakobovics Dezsőné,
Jakobovics Ilona,
55. Lelső Eszter,
Andriska Teréz,
57. Szabó Mariska. (Folytatjuk.)

Városunk szegényügye.

(Befejező közlemény).

Városunk szegényügyének második jótékonysági forrása a *róm. kath. plebániákon letett szegényalap.* A jószivü emberbarátak adományai és végrendeleti hagyományaiból városunk valamennyi plebániáján tetemes alapitványi összeg gyült össze, amelynek kamatait kath. vallásu munkaképtelen egyének élvezik. Igy az ujvárosi róm. kath. plebánia b. Sauer nagyprépost hagyományából 25 szegényt segélyez évi hat forinttal. Éppen, ily sőt még nagyobb mérvü e segélyezés városunk többi plebániáján.

A harmadik forrás a *„szent Lászlóról nevezett nagyváradi kolduságoló intézet“*, mely vallási és némi különbség nélkül évenkint 55 elaggott embert tart el és lát el mindennel. Ez az intézet 83,332 frt alaptőkével bir és 5445 frtos évi költségvetéssel dolgozik. Egy-egy koldusnak naponkinti eltartása átlag 10 krajczárba kerül.

A negyedik jótékonysági intézménye városunknak az u. n. *„Csesztivó“-intézet*, amelyet egy hasonnevü timár iparos alapitott, a mai épület hátsórészét és 80 ezer frt alaptőkét hagyományozván arra a czélra, hogy annak kamataiból 12 munkaképtelenné vált nagyváradi születésü és illetőségü egyént tartsanak el vallás különbség nélkül, de azt kikötötte, hogy az intézetbe felvettek fele (6) mindig férfi és a másik fele (6) nő legyen és hogy zsidót ne vegyenek fel Ez a jótékonysági intézet ma is 12 embert tart el és lát el élelemmel, lakás és ruházattal.

Városunk szegényügyének ötödik jótékonysági forrása a *„Biharmegyei nőegylet“*, amely árvaházán kivül a megyei és városi szegények százait részesiti főleg tél idején pénzsegélyben.

Fontos tényezői mindenesetre városunk szegényei nyomorának enyhitésében a *„szent Vincze zárdák,“* a *„gyermekbarát“* és az *„izraelita nőegylet“* népkonyhái, a hova éhségtől szikrázó szemekkel tódul a csikorgó hidegben társadalmunk inséges eleme és felmelegedve, meg éhségét lecsillapitva áldja a jószivü emberbarátokat, kik azokat létrehozták.

Városunk szegényügyében a legfőbb tényező mégis *Nagyvárad városának a törvény rendelkezéséhez mért szegényügyi intézkedései.* S ezek a következők:

a) a nagyváradi illetőségü szegényeket a tiszti orvosok által és a gyógyszereknek saját számlájára való átvétele mellett gyógykezelteti;

b) a hazai kórházak bármelyikében ápolt nagyváradi illetőségüek után felmerülő ápolási és gyógyköltségeket a szóban forgó kórházaknak megtéríti;

c) a segélyre szoruló helybeli szegényeket kisebb-nagyobb összegekkel, melyek havonkinti részletekben utaltatnak ki, a város pénztárából segélyezi.

Ez évi segélyösszeg személyenkint 12 forinttól 78 frtig terjed. Igy az ilyen állandó segélyben részesitett szegények létszáma a lefolyt 1895. évben 214 volt, a kiknek évi segélydija összesen 4382 frtot tett ki.

Láthatjuk szegényügyünk forrásainak ezen általunk felsorolt statisztikájából, hogy ugy az egyes vallásfelekezetek és egyesületek, mint maga a város szivén viseli az elaggott és munkaképtelenné vált szegények ügyét. *S hogy az eredmény még sem felel meg a várakozásnak, annak oka nem abban keresendő,* mintha Nagyvárad városának a humanizmus iránt nem volna olyan értéke, mint hazánk többi városainak, hanem abban, *hogy nincs szegényházunk.* Azzal a 4382 forinttal, a melyet városunk jelenleg évi segélyezésre fordit, mint évi költségvetés-

---

— A puszta egy hires betyárja, egy mindenfélekép a puszták fiának született ember, akinek csak az a hibája, hogy nagy a szive.

— Nagy, nekünk mindnyájunknak közös hibánk az.

A nagy mulatóból hegedüszó hallatszott ki, néha-néha belekurjantott egy hatalmas hang.

— Ez nem megy el innét reggelig.

— De azért bejöhet ám a nemzetes ur, nem olyan vérszopó betyár ez.

Nemsokára behozta vacsorámat. Egyszerü, de izletesen elkészitett eledel volt; én hozzáfogtam s bizony jólesett az egésznapi koplalás után. Eközben a dalolás egyre folyt.

Elvégezvén vacsorázásomat, rágyujtottam s kimentem a konyhába. A mulató ajtaja nyitva volt; a csárdás meglátott, kijött s bementünk.

Az éppen háttal ült felénk s igy nem látott.

Leültem egy zugba, s onnan néztem azt a jelenetet, amit sohasem felejtek el.

Valami nagy keserüsége lehetett, mert egész lélekkel átadta magát a dalnak.

Egy másik ember fia is volt még ott, aki huzta neki; annak a hazátlan vándor népnek a fia, akinek a major adott szállást; ez meg azzal köszönte meg a szivességet, hogy átérzi buját, bánatát ....

Hej, mert a czigány megérti ám e nemzet fiainak a fájdalmát ....

Vegye kezébe a hegedüt egy rongyos, szurtos ficzkó, álljon egy fájós szivü ember mellé.

Mit keresi az akkor, vajjon látta-e már az a czigány a konzervatorium falait, látott-e már kottát, iskola szerint rakja-e az ujjait?

Mit bánja ő azt akkor? Nem törődik vele.

Elég az, hogy neki gyógyir kell fájdalmára, s az csak a czigány szerencséje, ha azt kotta nélkül is megtalálja.

— Látja nemzetes uram, ez a gyerek nem született ám betyárnak; — mondja a csárdás lassu hangon, — nem is rég duhajkodik itt. Jómódu gazzaember fia, akinek van mit kihajtani a pusztára, egyuttal a falu legszebb legénye. Törte is magát utána minden leány, de olyan bolond volt, hogy nem kellett neki csak egy. Az az egy meg elhervadt, mert nem kellett a fiu rátartós családjának.

Azóta csavarog ugy, mint a csordából kivert birka.

. . . Nagyott ütött az asztalra, hogy a poharak csörömpölve dőltek föl, nem azt . . . czigány . . .: »Rongyos csárda . . .« S tenyerébe hajtotta a fejét, úgy halgatta a nótát.

Az a czigány meg sirt-rit a hegedüjén.

Egy ütött-kopott hangszer volt a kezében. csak kotorászott a húrok közt, mégis belenyilott valami a szivébe; azt a valamit átadta a hurnak, az megrezzent kinjában s hangjával belemarkolt a betyár szivébe.

Ott marczangolta valami a szivét, azt a nagy szivet, amely sohasem gyógyul meg, csak mikor a hant alatt lesz.

— Ne húzd tovább; nyögte fájdalmában a czigánynak.

Az elhallgatott; méla csönd lett a csárda mulatójában.

A csárdás még egy palaczkot hozott ki a söntésből, elébe tette s ujra leült mellém.

Rám pillantott, mintha azt kérdezte volna, látott-e már ilyet uram?

Én lehunytam a szemem s elábrándoztam erről a sokat megszólt nemzetről, melynek az a nagy hibája van, hogy nagy a szive . .

. . . A hasadt hegedü ujra megszólalt, lassan bánatosan, mintha nem akarná, hogy a betyár is meg hallja. De az hallotta, — felütötte fejét az ismeretes hangokra.

Gondolatai ott kóvályogtak annál az egynél, aki már elhervadt, aki elvitte az ő szive örömét, csak egy tövis maradt benne; ugyan mikor szurja meg ugy, hogy belehal.

És szólt a nóta mindig, tovább, hangosabban.

Néha ő is belekapott — hogyne, hiszen ez az ő nótája.

Panaszkodott a hegedü, hangjában benne volt egy megtört szivnek a bánata, egy elhervadt virágnak az utolsó kérése, egy forró szivnek a szerelme. — Egy forró szivé, mely az utolsó dobbanásig az övé volt.

És szólt a nóta mindig, bánatos hangjai nem fértek el szivében; telve volt már az ugy is; minden hang ott rezgett a szive körül; minden benne volt abban; csendes, szótlan fájdalom, szenvedés, csak a remény hiányzott.

Lemondás hangzott ki belőle.

Ő is dalolt; — de nem is dal volt már

sel 40—45 szegényt lehetne eltartani, ha szegényházunk volna és igy volna a városi szegényházban, a koldus ápoldában és a »csesztivóban« 112 elaggott és munkaképtelenné vált szegényünkről gondoskodva.

Mindenesetre sajátságos és nem egykönnyen kimagyarázható dolog, hogy Nagyvárad város törvényhatósága még mindig nem látta át szükségességét a városi szegényház létesitésének, holott az alföld utolsó faluvárosának — Békés, Orosháza, Endrőd, stb. megvan már a maga városi szegényháza.

Nem akarjuk városunk szegény osztályának nyomorát szines vonásokkal ecsetelni, mert manapság már a szivre apellálni a legtöbb esetben czéltévesztett dolog, mivel az emberek legtöbbjének szive a létért való küzdelem zajában érzéketlenné vált, elveszett, csak mint kivánatos dolgot jelezzük, hogy *városunknak nem szabad szegénymenháza létesitését soká elodáznia.* Mert különben az idők krónikása feljegyzi rólunk, hogy volt magyar hazánknak egy városa, a mely az ezeréves örömünnep alkalmából a színészetnek pantheont (állandó szinház,) a tudománynak monumentális palotákat (reál- és községi polgáriskolák uj épületei,) a városi hivataloknak metropolist (uj városháza) épitett, s a közben szülötteit, magyar véreit lassu éhhalállal hagyta elveszni.

És szegénymenház nélkül ez a mesebeli város Nagyvárad városa lesz!

○

A nagyváradvidéki róm. kath. tanitók közgyülése.

Szivünk egész melegével üdvözöljük a biharmegyei és szatmármegyei róm. kath. tanitók azon lelkes tagjait, kik megértve a kor intő szavát, átérezve a katholikus tanügy iránti kötelmeiket: lelkesedésük egész teljével jöttek a a tanitó-egylet székhelyére, Szent László városába, hogy mint egy test és lélek álljanak a kath. tanitó-egylet szent zászlója alá s nyiltan fejezzék ki a millenniumi év alkalmával törhetlen ragaszkodásukat egyházunk és Mária országa iránt; hogy hangosan kifejezést adjanak rendületlen hivségüknek, melynél fogva iskolájokat a jövőben is féltékenyen őrzött családi szentélyüknek tekintvén, a vallás erkölcsiség és hazafiság megóvása érdekében mindenre készek!

Üdvözöljük a kath. tanitókat, mert összejövetelük által kifejezést adtak kartársi vonzalmuknak s az egy czél felé törekvésüknek t. i.: hogy a gyermeknevelést minél tökéletesebbé és intenzivebbé tegyék; s az uj ezredévvel érvényre juttatni törekedjenek Krisztus azon fenséges szavait: egy akol leszen és annak egy pásztora.

*

Ugyan e helyen forró köszönetet mond a kath. közönség dr. Schlauch Lőrincz bibornok-püspök ur azon nemes érdeklődéséért, melynél fogva azokról gondoskodik, kik a szülők legkedvesebb kincseiket a gyermekeket szellemi táplálékkal látják el. Ő Eminenciája nagylelküleg gondoskodik a kath. tanitókról és minden alkalommal nyilt kifejezést ad annak, hogy ő a tanitókat a papság munkatársainak tekintvén, mint az apa fiait szereti, becsüli. Megmutatta ezt a bibornok ur ma is, midőn a közgyülésen összegyült tagokat saját költségén megvendégelte.

A tanitók mai ünnepélyének teljes befolyása a következőkép történt.

A várad-olaszii róm. kath. iskolában gyülekeztek a tanitók, honnan $^3/_4$9 órakor Zajnay János prépost-elnök ur vezetése mellett az olaszii plébánia templomba vonultak, hol a szent-misét Kledorfer Lambert hittanár ur tartotta, orgonával Nagy Lajos tanitó ur kisérte, kartársaival énekelvén »Áldozattal járul hozzád«, »Imádunk szent ostya« énekeket.

Az isteni-tiszteleten szép számu közönség volt jelen. Mise után felvonult a tanitók testülete az apácza-uteczai »Kath. kör«-be.

Jelen voltak: Zajnay János prépost-kanonok elnök, Sipos Orbán, miniszteri oszt. tanácsos, főtanfelügyelő, Dencs János t. kanonok esperes-plébános, Nogely István t. kanonok, képezdei igazgató, Nemeskey Andor, Gabrielly Lajos plébánosok, Kledorfer Lambert, Alacs Károly, Vagner Soma, Szebeni Gyula, Réz Mihály felügyelő-igazgató, Eszenyi Sándor, Salamon József, Podhráczky Rezső, Hooz Szilveszter, Bellavics Antal, Pálffy László, Pfeiffer József, Stéger Géza, Trenhauser József, Rézmán Márton, Brösztel Lajos, Néveri Aurél, Badzey György, Zelinka János, Pák Emil, Gasparik Lajos, Ritter József, Csippék Ferencz, Véber Sándor, Csáki Mihály, Véber József, Jánosházi János, Aul Antal, Markovits Pál, Mártonffy Zoltán, Istvánffy József, Máté András, Bitzó János, Stark Gyula alelnök, Nagy Lajos, Számborovszky Rezső, Domokos Andor, Dobó János, Óo Mihály, Ember György, Kovalik János, Kalmár Illés, Magdics Károly, Sándor Alajos, Vértessy Andor, Tóth István, özv. Várszeghy Lajosné, Schráder Fiderika, Fejérné Nagy Gizella.

Zajnay János elnök ur a lentebb egész terjedelmében közölt remek, magas röptü beszéddel nyitotta meg a közgyülést.

Zajnai János, prépost-kanonok.

Elnöki megnyitó-beszéde a várad-vidéki róm. kath. tanitóegylet f. hó 15-én tartott közgyülésén.

Tisztelt közgyülés! 1896. január elsejének reggelén megdördültek szerte e hazában a katholikus egyház ágyui, templomaink megszentelt harangjai, hogy hirdessék a haza ezeréves fönállásának dicsőségét és hálaadásra hivják a hiveket az isteni gondviselés fenntartó kegyelmeért.

És megmozdult Magyarország!

Megmozdultak első sorban a *katholikus hivek*, hogy az ezredév első szent miséjén meghallgassák a lelkipásztorok ajkairól a haza multjának dicsőségét, buzgó imák által lekönyörgött szebb jövőjének reménységét. A katholikus templomokat nem hivatalos parancs nyitotta meg, — megnyiltak azok magoktól, hogy befogadják hazafentartó sz. vallásunk követőit hálaadásra, könyörgésre, Isten és az ő szentjeinek — köztük a mi vérünkből támadott szentjeinek — dicsőitésére.

Megmozdult a *magyar törvényhatóság*, országos törvénybe iktatván és márványba vésetvén e szavakat: *„a magyar szent korona országainak törvényhatósága vallásos áhitattal ad hálát az isteni gondviselésnek, hogy az Árpád vitéz hadai által megalapitott házát oltalmába fogadta, fejedelmeit bölcsességgel, népét erővel és önfeláldozó hazaszeretettel megáldotta és az országot jó és balsorsban segitve, annak lételét ezer éven át sok viszontagság között is fentartotta.“* Megmozdult a magyar törvényhatóság csodálatra ragadó fénynyel és pompával hódolni szent koronánknak és felkent hordnokának, dicsőségesen uralkodó apostoli királyunknak.

Megmozdult a *hivatalos Magyarország is.* Megcsinálta a millenniumi kiállitást, hogy felmutassa idegen nemzetek képviselői előtt iparunk, gazdaságunk, kereskedelmünk, közlekedésünk, müvészetünk terményeit, mint multunk keserves viszonyai daczára létesitett fejlődésünk előhaladásunk bámulatos gyümölcseit.

Megmozdult ipar, kereskedelem, müvészet; megmozdultak a tanárok, meg a katholikus tanitók, iskolai millenniumos ünnepségek tartásával, millenniumi emlékfák ültetésével, az édes hazát gyermek ajkakról zengő dics-hymnusok elszavaltatásával, papok és tanitók hazafias intelmeivel, serkentéseivel; később kongresszusok tartásával, a tan- és nevelés-ügy ezernyi bogainak szétszedésével, üdvös határozatok hozatalával.

Megmozdultunk végre mi is, a váradvidéki katholikus tanitó-egylet tagjai kis körünkben, szerényen, mai közgyülésünk megtartása által. — *Mi okból? Mi czélból?*

Megmozdulásunk *oka* oly szerény, mint egyletünk maga. Szerény részt akarunk t. i. követelni mi is magunknak az országos ünnepből, melynek részben tényezői magunk is vagyunk.

Megmozdulásunk *czélja* már nyomatékosabb kihalásában mélyebb, eredményében vajha lenne üdvös is.

Mai közgyülésünknek elsőrendü és bizonyára legméltóbb czélja ugyanis az, hogy alattvalói igaz hódolatunkat fejezzük ki a haza atyja, a katholikus egyház és leánya, a katholikus iskola legfőbb kegyura és felkent védnöke iránt. Kevesen vagyunk bár, de ez nem von le semmit azon szent érzelmek értékéből, melyekkel áldozunk felséges urunknak, igaz magyar szivből, igaz keresztény kath. lélekből!

Másik czélja mai közgyülésünknek, hogy egyházi főhatóságunk és annak országos hirü személyesitője, biboros főpásztorunk iránt való fiui tiszteletünknek, szeretetünknek és hü ragaszkodásunknak kifejezést adjunk rövid feliratunkban, melyet személyesen óhajtanék a közgyülés részéről kijelölendő két tagtársunk kiséretében ő Eminenciája atyai szine előtt tolmácsolni közgyülésünk lefolyása után. (Itt az elnök ur megállapodván: emelkedett hangon olvasta fel a bibornok ur ő Eminentiájához intézett hódoló feliratot, melyet alább szószerint közlünk; azután folytatta megnyitó kedves beszédjét.)

További czélja összejövetelünknek, hogy

---

az, hanem imádság, egy elporladt szivnek az utolsó imája, — ez az ima neki becses hagyomány volt.

Hogyne! — hiszen az hagyta hátra, az az egy.

— A ki szivből imádkozik, — megkönnyebbül.

Meg, — ha nem volna olyan nagy az a szive.

Meg most is szól a hegedü, dalol ő is.

Széles melle földagad, arczáról lerí a rettenetes fájdalom, marka ökölbe szorul, odakiáltja annak a czigánynak:

— Megállj! hagyd el, —szerettem-e mást azóta?

A czigány némán bólintott a fejével:

— Nem.

— Hát megtartottam-e a szavam?

— Meg.

— No huzd el még egyszer az ő nótáját!

De nem száll ám már a hegedü, megrepedt egészen, — nem száll belőle a fájdalom, szenvedés.

Elmult minden, megkönnyebbült patronusával együtt, aki ott fekszik a padon némán, lehunyt szemekkel.

A czigány földhöz vágta rokkant hegedüjét, ugy sem lesz már rá szükség; ráborult volt gazdája tetemére, oda, — a fölé a nagy szív fölé, ahová nem fért a tulságos bánat, szenvedés . . .

. . . Csönd! . . . A gödrei csárdásnak két halottja van . . .

elvi hozzájárulásunkat fejezzük ki a minap megtartott katholikus országos tanitói kongresszus minden hithü, a keresztény tan- és nevelésügy javára hozott határozatához.

Végre egyik és saját viszonyainkhoz mérten talán legfontosabb czélja mai összejövetelünknek az, hogy tanitói önérzetünket ébresszük, azt teljes élénkségében fentartsuk; mert mi *tényezők vagyunk* a haza és nemzet életében. Igen is, a mi iskoláinkon épült fel és épül tovább a haza; a mi oktató és nevelő kezeinken mennek keresztül nemcsak a pórok, hanem az előkelők gyermekei is; mi vetjük meg alapját azon értelmi és erkölcsi magaslatnak, melyről a kormányok intézik a hazának, a hazafiak millióinak sorsát. Mi rakjuk le alapját azon szent épületnek is, melynek csarnokaiban hirdetik neveltjeink a hit és erkölcs szent és elévülhetetlen igazságait. Ha nincs elemi tanitó, ki a zsenge szivbe a hit és vallásnak, a fejlődés legelső fokán levő gyermeki elmébe a tudásnak magvait elhinti, fejleszti, öntözi és ápolja: akkor nincs pap, nincs miniszter, nincs tanár, nincs müvész, nincs iparos, nincs kereskedő, — nincs senki, a ki a haza sorsát előbbre vigye. És mi által eszközöljük mi mindezt? A keresztény Magyarországban bizonyára a keresztény vallásnak, a keresztény erkölcsnek elemi tanitása és fáradhatlan beoltása által.

Ha már most tanitói és nevelői müködésünknek ilyen hatást, ilyen eredményt vindicálunk: akkor igen is felhasználjuk mai megmozdulásunkat arra is, hogy keresztény katholikus hitünkről minden habozás nélkül nyilvános vallomást tegyünk azon szándékkal, hogy ha mindjárt még ma is mostoha gyermekei vagyunk ez ezeréves édes hazának, melynek intéző fiai itt ott még ma is csak a legszomorubb tengődéstől tartják megóva a haza legszorgalmasabb napszámosait, kiknek szép szavakból ugyan jut elég, de kiknek életpályája még ma is a nélkülözések iskolája, — teszünk mégis vallomást arról, hogy valamint bennünk meg van keresztény katholikus hitünk igazságának és szükségének érzete, melynek bármikor és minden körülmények közt bátran és szivesen adunk kifejezést: ugy azt lankadatlan szorgalommal beoltjuk csemetéinkbe is; és nem fogunk megszünni törekedni arra, hogy ezeréves nemzeti fenállásunknak biztos keresztény talaját tovább is hiven munkáljuk; mert ugy vagyunk meggyőződve, hogy ujabb ezer évig csak a keresztény Magyarország állhat fen, azt csak keresztény tanitók, keresztény iskolák tarthatják fönn. Erről meg vagyunk győződve, ezt hiszszük, ezt valljuk utolsó leheletünkig!

De valljuk ezt nem csupán nagyhangu szavakban, melyeknek áradatában uszik ma ezeréves hazánk, hanem beváltjuk vallomásainkat tettekben is, a templomban, az iskolában, a közéletben, mindenütt, hol édes hazánk igaz javát, dicsőségét, keresztény jellegét előmozdithatjuk, gyarapithatjuk, terjeszthetjük. Megszivleljük igen is mindig, miként tettük eddig is s miként teszik ezernyi pályatársaink e hazában, a mit oly nyomatékosan fejezett ki e napokban kultuszminiszterünk Kassán az ottani állami felsőbb polgári leány- és fiuiskola uj épületének felavatásakor, mondván: *„igen tisztelt uraim! az ismeretek közlése mellett tartsák egyenrangu feladatuknak a nevelést, a szív- és jellemképzést és iparkodjanak az ifjusággal megértetni azt, hogy a kötelességnek hü teljesitése becsületbe vágó dolog, a kötelesség laza felfogása becstelenség.“* A kenetet az igaz szavakhoz megtalálom a 126-ik zsoltárban, a mely ezt mondja: *„ha csak Isten nem épiti a házat,* (az iskolát) *hiába dolgoznak rajta, a kik azt épitik; ha csak Isten nem őrzi a várost,* (hazát és nemzetet) *hiában vigyáz az őr.“*

És ha leszáll a mi szerény, de hithü müködésünkre az Isten áldása, akkor annak mindenha részesévé lesz az ő hithü gyermekeiben édes hazánk is, melynek midőn mi is, ma is ezeréves dicsőségét zengjük és boldog jövőjét esdve óhajtjuk, magyar szivből, igaz keresztény katholikus lélekből éltetjük annak koronás fejét, dicsőségesen uralkodó apostoli felséges királyunkat!

Tanitó-egyleti közgyülésünket ezzel megnyitom.

(Lelkes éljenzéssel fogadta a közgyülés az elnöki megnyitót s szünni nem akaró taps és tetszés kisérte különösen azon pontját, melyben a bibornok urhoz intézett hódoló feliratról szól.)

A hódoló felirat szószerinti szövege a következő:

FŐMAGASSÁGU ÉS FŐTISZTELENDŐ

BIBORNOK, PÜSPÖK UR,

VALÓSÁGOS BELSŐ TITKOS TANÁCSOS.

Kegyelmes Urunk és Atyánk!

A várad-vidéki római katholikus tanitó-egylet alább irt napon megtartott közgyüléséből menesztett küldöttsége által azon legalázatosabb kérelmét terjeszti Eminentiád atyai szine elé, méltóztassék egyletünk legőszintébb hódolatának, legmélyebb tiszteletének, törhetlen ragaszkodásának és fiui engedelmességének nyilvánitását kegyesen fogadni és egyletünkre főpásztori áldását árasztani.

Nagyvárad, szept. 15-én. 1896.

Eminenciádnak

legalázatosabb fiai:

Zajnay János s. k.
tanitó-egyleti elnök.

Stark Gyula s. k.
tanitó-egyleti alelnök.

Tóth István s. k.
tanitó-egyleti tag.

*

Az elnöki megnyitó után Nogely István képezdei igazgató ur tartó eszmékben gazdag, szellemtől sziporkázó alkalmi értekezését.

Nogely István,

kath. tanitó-képző intézet igazgatója következő felolvasást tartott.

Millenniáris aforizmák a kath. népnevelésről.

Sátoros ünnepre a nagyharangot szólaltatják meg: hadd járja be öblös hangja a messze vidék legszélső zugát is; nem tehet a kis csöngetyü arról, hogy gyönge szava már a szomszédban elfárad.

Az erdők királyának kiálltása mérföldekre összerezzenti fák, a bokrok, mezők, népét; a háziasan öltözött pacsirta csicsergése nem hallatszik messzire.

Ezer évet ünnepelni, illetőleg az ünnephez illően dicsőiteni oly föladat, melynek megoldásához bátorságon kivül erő is kell. Ha tehát az ezer év méltatása nem éri föl az ezer év jelentőségét, nem az ezer évnek értéke csökken, csak a méltatónak elégtelensége válik nyilvánságossá.

A tavaszt megénekelni igen nehéz, mert a tavasz sokkal szebb, semhogy akármilyen költő zenghetne róla — de meg a tavaszt a verscsinálók akkora sokasága dicsérte föl, hogy minden ujabb próbálkozó gyanus.

A magyarnak ezer éve oly dicső és magasztos, hogy oly magasra emelkedni sas szárnyak kellenek; a magyarnak ezer évét rövid hónapok alatt annyian magasztalták, hogy mérszség számba megy erről valami ujat, szebbet mondani akarni.

Tisztelt közgyülés: eszem ágában sem volt ily nehéz és szerénynek sem mondható föladat megoldására vállalkozni. A népdal szavaival élve:

Nem jöttem én volna ide
Csalogattak engem ide.

Bojtorjány nem terem függét; veréb nem csattog fülemile dalt: mi korlátoltságomtól kitelik — avval a kis homokszemmel szivesen járulok a millennium dicső épületének egészéhez.

Éppen a mult vasárnap evangéliumában hallottuk — ne tessék megijedni, nem lesz predikáczió — tehát ott hallottuk, midőn a mi Mesterünk a szerénységet ajánlva azt tanácsolja a vendégnek, hogy várjon, mig a gazda mondja neki: barátom, menj feljebb. A magyar ezt igy szokta mondani: Tessék beljebb kerülni.

E gyülésen a millenniumot a népnevelés szempontjából illő méltatni, mert az egyletnek tagjai egy szálig a kath. népnevelés munkásai akár mint közlegények, akár mint tisztek. Mint ilyeneknek mondom magunknak a millennium alkalmával: Tessék beljebb kerülni! Hová? Az egyház, iskola és családba.

Mert hogyan áll a dolog a millennium országos ünneplését illetőleg? A mai nemzedéknek nem lehet, nincs is abban része, hogy a magyar ezer évet ért karddal szerzett hazájában: az érdem, a dicsőség a letünt nemzedékeket illeti. De nem elég a dicső multat magasztalva földicsérni, mert a magyar az ezer év beteltével nem végrendeletet csinál, hanem a multhoz legalább méltó, sőt ha lehet, szebb jövőt tervez. A hegy méhében lappangó kincs — a legbölcsebb terv értéket azáltal nyer, ha amazt forgalomba hozzák, emezt életbe léptetik. Amaz is, emez is munkát igényel, tehát ember kell hozzá: jóakarattal, erővel, tudással. Az idők folyamát Isten méri ki, de a nemzet is tényezője rövidebb vagy hosszabb életének.

Bitang nemzet, sőt nem is nemzet volna az, mely nem akarna élni mindenha; nem is képzelhető tehát másként, hogy a dicső ezer év betöltése után a magyar is jövőt kiván magának biztositani.

Akkora föladat ez, hogy megoldásához a nemzet minden tagjának, tehát nekünk a nemzet napszámosainak is hozzá kell járulni; ezt a hozzájárulást én nem tudom másként képzelni, minthogy beljebb kerülünk az egyház, iskola és családba; beljebb kerülni itt annyit tesz, mint életközösségbe lépni, összeforrni az egyház, iskola és családdal.

Nem vagyunk mi néptanitók, hanem népnevelők, ami sokkal több, mert a tanitás csak része és nem is legfontosabb része a nevelésnek.

Athénbe baglyokat, Dunára vizet szállitanék, ha a nevelés fogalmának fejtegetésébe, értékének méltatásába bocsátkoznám. Hiszen a nevelés mindkét értelemben mindennapi kenyerünk, tudjuk tehát, miről van szó, mikor egyes ember és egy egész nemzet neveléséről beszélünk. Ha valaki, állásunknál fogva mi is tudjuk, hogy sokféle tényező össze müködésének gyümölcse a nevelés; ilyen tényezők a család, iskola és egyház; azt is tudjuk, hogy népnevelői hatásunknak értéke attól függ, mily mértékben illesztjük müködésünket bele a család, iskola és egyház életébe; aki tehát népnevelői minőségében nem akar az evangélium gyümölcstelen fügefájához hasonlitani, az kerüljön beljebb a család, iskola és egyház életének szentélyébe.

* * *

Midőn arról van szó, hogy a népnevelő, a kath. népnevelő összeköttetésben éljen a családdal, a család fogalmát szükebb és tágabb értelemben vesszük, de tárgyunk természeténél fogva tüzetesen amazzal foglalkozunk, elég levén ezt csak érinteni.

Szakférfiak előtt a kath. népnevelés föladatát fejtegetni fölösleges, ám ezt a föladatot a család nélkül megoldani lehetetlen. A nevelés tárgya, a gyermek életének minden gyökerét a család földjébe mélyeszti, abból táplálkozik testi, szellemi, erkölcsi tekintetben, a szoktatás és példa erejénél fogva olyan, amilyen családja.

A nevelőnek ismernie kell a növendé-

ket, különben munkájához hozzá sem foghat; ezért növekedik oly ijesztően a neveletlen ifjuság száma. Ismerkedni lehet a gyermekkel az iskolában is, de sok időt vesz igénybe, amit kénytelen az oktatás megsinleni, de fogyatékos, sőt könnyen téves is ez az ismerkedés, mert éretlen gyermekkel nem lehet akármiről beszélni. A növendék megismerésének helye a családi tüzhely. Társadalmi viszonyaink nem olyanok, hogy ez általánosan lehetséges volna; tanitóink pedig kezdik a családot csak annak a közegnek tekinteni, mely a gyermeket élelmezi, ruházza és időnkint a szükséges fillérekkel ellátja; minél nagyobb tért hódit meg ez az irány, annál sivárabb a kath. népnevelés jövője nem kell hozzá sok idő, és a nevelés csarnokának homlokára »iskola« helyett »kaszárnya« irható.

Régebben ez másként volt: a kath. népnevelő mint szivesen látott vendég, barát atya forgott a kath. család körében; a viszonyok változtak, de az ember képes alkalmazkodni, tehát nem tartozhatik a lehetetlenségek közé, hogy a kath. népnevelő ma is beljebb kerüljön a kath. családba. A dolognak mikéntjén törjék a fejöket, akiket első sorban illet; szülők és nevelők. A bevett tagadás nem bizonyitás; ezt a dolgot nem lehet avval elütni, hogy lehetetlen. Eljutott némelyik már odáig, hogy ő csak tanitó, nem nevelő; mások azt mesélik, hogy oktatás által nevelnek; ám a szülők más véleményben vannak, mert a rosz gyermek javulását az iskolától várják; igy esik a gyermek két szék között a földre: neveletlen nemzetnek pedig nincs jövője, mert p. o. a vall. és közt. miniszter által legközelebb méltán hangsulyozott kötelességérzet nem a tanitás, hanem a nevelés gyümölcse.

* * *

Mily lelkesen tudjuk zengeni; adjon Isten szebb jövőt a magyar nemzetnek! De mikor a szebb jövőnek alapját képező munkáról van szó, magunk helyett felebarátunkra gondolunk. Kérdezetlenül is elmondjuk, milyennek kellene lenni a papnak, katonának, birónak, mesterembernek, de népnevelőket még nem hallottam tárgyalni, milyennek kellene lenni a jó népnevelőnek. Ha igaz az, hogy amit szeretünk, arról szivesen beszélünk, a népnevelők ügyszeretetének hőmérője nem áll magasan. Pedig a szeretet nélkül végzett munka teher a munkás vállán, köszönet pedig nem nagy van benne.

A népnevelő müködésének szinhelye a népiskola, amelyre büszkének kellene lennie, mint a katonának zászlójára; az legyen neki iskolája, ami az anyának gyermeke: mindene. Ebben az értelemben szükséges, hogy a népnevelő kerüljön beljebb az iskolába, ami ugy értendő, hogy élete az iskolának legyen szentelve. De akkor széretnie kell az iskolát, arról pedig ritkán hallani, hogy a népiskolán volna mit szeretni. Az a »quem Dii oderunt«-féle mondás köztünk értéktelen, mert eredetére pogány, mi pedig legalább keresztelve megvagyunk. — A tárgyak szine függ az üvegtől, melyen keresztül nézzük. Aki a »hivatás« szemüvegén nézi a népiskolát, annak nem ijesztő, sőt az a hely, ahol Krisztus igérete szerint a menyországot lehet megérdemelni. Ámde, ha nincs meg a hivatás? Akkor vagy más életpályán keresse boldogulását vagy szerezze meg a hivatást, ami nem lehetetlenség, mert igen sokan megszerzik. Mihelyt megvan a hivatás, a tanitó nem is tehet másként, beljebb kerül az iskolába. Ez a beljebkerülés irányozza aztán egész valóját: tudása, szeretete, akarata — mindene az iskoláé. Egész élete az iskoláé, mindent az iskolára vonatkoztat, mindent ennek szempontjából mérlegel és értékesit.

Nem Utopiából való képzelt idealizmus ez, hanem elengedhetlen követelmény, mert nélküle a nevelés ábránd, a nevelés munkatere oly tág, hogy egész embert kiván, a tanitót pedig egészen az iskoláévá nem teheti semmiféle hatalom csak ő maga. Lehet a rendelet világos, szigoru, szentesitéssel ellátott, ellenőrizhetik egymást felülellenőrző közegek végrehajtását; a tanitó ezért egy lépéssel sem kerül beljebb az iskolába.

Igenis vannak eszközök, melyek az iskolába beljebb kerülni késztik a népnevelőt; néhányat megemlitek. Gedeon ezer harczosából csak 300-at talált az ur alkalmasnak a madianiták ellen, ma előállitják az iskolát, aztán keresnek bele tanitót; minőségben sokat nyerne az iskola, ha megforditva történnék. Nem kell a tanitót akadályozni abban, hogy beljebb kerüljön az iskolába; ez pedig kétféleképen megtörténik: elsőben mikor nem azt a képzést nyujtják neki, melyet állása igényel, hanem Dávidot az ifju pásztort megrakják Saul nehéz fegyverzetével; megtörténik másodszor, midőn kényszeritik, hogy igényeinek kielégitésére a födözetet az iskolán kivül keresse. Midőn utnak akarta Caesár inditani légióit az ismeretlen keletre, lelkesedést avval öntött lehangolt vitézeibe, hogy napiparancsában megigérte: Caesar de annona providebit — Caesar az élelmezésről gondoskodni fog. Nagyobb tekintélyre is támaszkodhatunk; a szentirás mondja: méltó a munkás az ő bérére. Valóságban nagyobb áldás egy-egy községre egy jól ellátott, mint két rosszul fizetett tanitó, mégis megtörténik, hogy az egy embernek éppen elég falatot megosztják kettő között a népnevelés fölvirágoztatására.

Sok gyermekkel megáldott család, mikor beköszönt a téli, vagy nyári idény, nem mindig képes valamennyit egyszerre kiruházni, ha a szülők utolsóknak maradnak is, a legkisebb megsinli testvéreinek nagy számát. Abban a nagy családban, melynek község, állam a neve, sokan vannak és mi népnevelők vagyunk a legkisebbek. De föltéve, hogy virradna föl nap, melyen a kiruházást a legkisebben kezdenék, az még nem lenne biztositéka annak, hogy a népnevelő beljebb kerüljön az iskolába, mert akkora az emberi gyarlóság, hogy a silányan ruházott népnevelő vedlett ruhájának cziménnem kerül beljebb az iskolába, a kiruházott népnevelő pedig igen könnyen az iskolát nem találja méltónak fényes öltönyéhez.

Ha elől tüz, hátul viz, nincs menekvés a veszedelemből. Van — és evvel elérkeztünk a kath. egyházhoz, melybe szintén beljebb kell kerülnie a kath. népnevelőnek, ha föladatát meg akarja oldani.

Kölcsey mondja valahol: ha mellet látsz, nem következik, hogy benne sziv is van. Ha mi katholikusoknak valljuk magunkat, még az nem biztositék, hogy az egyházban Krisztussal egy életet élünk. Pedig a kath. népnevelés fölvirágzása minőség — és terjedelmileg csak ugy remélhető, ha munkásai és növendékei az egyházban az egyházzal élnek.

Akinek legalább világos fogalma van a nevelésről, az tudja, hogy pusztán emberi tudás és erő nem elegendők a nevelés eszközlésére. Nem hivatkozom a rómaiak »Initium o Jove«-féle adágiumára, mellőzőm a szentirás vonatkozó intelmeit, csak arra a mindennap előforduló tapasztalásra mutatok rá, hogy midőn a nevelőnek minden bölcsesége kifogyott, önkéntelenül, még az Istentől vár segitséget.

Önmagukkal eltelt nevelésirók müveikben ujabban agyonhallgatják Isten kegyelmét, mint nevelési tényezőt, ám az agyonhallgatás nem agyonütése az Isten kegyelmének, mint nevelési tényezőnek. Hogy aztán e tényező mellőzése mellett mire mennek, annak megmondói, az ő növendékeik. Eltekintve egyéb károktól, kiveszőben van, a mi minket is közvetlenül érint a nevelői tekintély. Mi volt ahhoz a vesszőfutás, amit a tanitó szenved, midőn éreztetik vele tanitványai a nevelői tekintély hiányát.

Az Isten kegyelmének szükséges voltát részletesen nem bizonyitom, hiszen erről, mint kath. nevelők megvagyunk győződve. De a vitézség nem akkor dicső, midőn szépségéről meg vagyunk győződve, hanem mikor meg van. Isten kegyelmét megszerezni pedig csak ugy lehet, ha az egyházba beljebb kerülünk, mert Istennek ugy tetszett, hogy kegyelmeinek sáfárjává az egyházat tette.

Istennek kegyelme a nevelőt két olyan kincscsel látja el, melyet a világ semmiféle hatalma nem adhat neki: az apostoli lelkületet és a megelégedést.

Már is sokáig vettem igénybe a tisztelt közgyülés szives figyelmét, csak röviden emlitem: hogy a népnevelés apostoli lelkületü nevelők nélkül nem virágozhatik föl, mert rendeletekkel lehet gerjeszteni félelmet, szigoru ellenőrzés teremt hunyászkodó szolgákat, de az iskoláért lelkesedő, mindent áldozni tudó hősöket nem. A népnevelőnek munkája oly igénytelen és mégis oly végtelenül nehéz, hogy az emberek azt észre venni, méltányolni jutalmazni nem tudják. Jaj annak a népnevelőknek, aki testetölő, lelket fárasztó munkájának diját emberektől várja. Nem kapja meg ezredrészét sem, Istentől pedig nem várhatja, ha nem Istennek dolgozott.

* * *

A magyar nemzet mögött ezer év áll; hogy a magyar eddig élt, részök van benne a nép nevelőinek is. A jövőt sürü fátyol takarja, de mi ugy képzeljük, lelkünk lelkéből akarjuk, hogy a magyar dicső multjánál még dicsőbb legyen jövője. Nem vagyunk önhittek, nem arogáljuk magunknak, mintha egyedül magunkat tartanók a dicsőbb jövő megteremtőinek; de parányi tényezők vagyunk és utódaink is lesznek benne. Azonban a dicsőbb jövőnek záloga, hogy a népnevelő beljebb kerüljön a család, iskola és egyházba.

Nagy lelkesedést keltett Nogely igazgató zamatos magyarsággal megirt és szónoki hévvel felolvasott értekezése. Zajosan megéljenezték.

Ezután az asztalhoz lépett Ember György tanitó s felolvasá jelentését a katholikus tanitók millenniris képviseleti gyüléséről. A kiállitás tanügyi osztályáról jelentését a tanügyi vagy helyi lapokban igéri közölni.

Jelentés

a magyarországi kath. tanitók millenniumi nagy-gyü(é-séről az 1896-ik évi ezredéves országos kiállitás ünnepélye alkalmából.

Fölolvasta: **EMBER GYÖRGY.**

A magyarországi kath. tanitók millenniumi nagy-gyülésének tanulságos munkája a kath. tanügy történetének késő időket is beragyogó fényes lapját képezi.

Mert itt bizonyult be ellenségeinket megdöbbentő módon, hogy a hithüség legmegbizhatóbb záloga a nemzeti igaz érzelemnek, a hazaszeretetnek és a minden ország erőssége legfőbb őrének, a koronás király iránt tanusitandó alattvalói tiszteletnek és hódolatnak.

Ha az a háromezernyi kath. tanférfiu julius 7-, 8- és 9-én tett óriási munkája helyett csupán itt-ott megjelenve demonstrált volna, a kicsinylés és gúny mosolyát kelthette volna fel a figyelő ellenfélben.

De nem azt tette.

Példás rendben és ritka ügyszeretet- s munkakedvvel hozott tisztába felette sok tanügyi kérdést. És e nagy munkájával és buzgóságával nemcsak bevallotta, hanem be is bizonyitotta a kath. tanügy jogosultságát az egész világ előtt.

A nagy-gyülés szellemi munkalkodása természetesen külső jelek kapcsolatában folyt le, mint ahogy az ember lelkének éber munkássága, fájdalma, öröme, vagy bárminő megnyilatkozása e külső jeleket nem mellőzheti.

*

Szellemi munkálkodása valóban nagyszabásu volt.

A lipót-utczai uj városháza közgyülésének termében volt e nagy-gyülés. Báró *Hornig* Károly veszprémi püspök nyitotta meg a közgyülést szép beszédével, illetve felolvasásával.

E beszédben a nagy-gyülés programmját is adta ezen egy üdvözlésben: »Dicsértessék a Jézus Krisztus!«

Három nagy kérdést vetett fel s ezt gyönyörü felelettel is kisérte: E három kérdés ez volt: Miért jöttünk itt össze? Mi czél felé törekszünk? E czélt miféle eszközökkel akarjuk elérni?

És e három kérdésre magvas, meggyőző szavakkal felel.

»Abban a pilllanatban — igy szólt a szónok — midőn a Megváltó e szózatot mondotta: »Hagyjátok a kisdedeket hozzám jönni!« először hangzott el e földgömbön az igazi nevelés-oktatásnak jelszava. Ez vezet Krisztushoz, s ha nem oda vezet, rossz és veszedelmes. A más irányu nevelés-oktatás csak maró kételyt vagy lelketlen közönyt szül, mert ez utóbbi eltakarja azt az örök-fényü csillagot, a mely után indulni kell: a keresztény igazságot.

Nem fogja egy kath. tanitó sem elfelejteni soha a főpapnak, mint az egyházi főhatóság tagjának eme nagy jutalommal föléről szavait:

»Az egyház gyermeke a kath. népiskola. Születése és felnevelése nehéz volt; ápolása és fentartása is legtöbb gondot okozott neki, s okoz még ma is. S azért a néptanitó szép, de terhes, — érdemdus, de felelősségteljes hivatását nemcsak méltányolja az egyház, de becsüli; nemcsak becsüli, de tiszteli; nemcsak tiszteli, de teljes áldásával kiséri is, mert előharczosát látja benne és szeretett segédjét, ki a munka napját végzi; bizományosát, ki a pappal együtt egyik legdrágább kincsét őrzi, jövőbeli reményét: a keresztény kis ember lelkét.«

Ez nem kegyelemdij, uraim! Tisztességes ember szemében, még ha mostoha sorsa volna is — egy tekintélyes, közbecsülésnek örvendő ember elismerése és barátságos kézszoritása kincseket ér s buzditja a további kitartásra.

A nagy Napoleon egy bátor közkatonájához közeledett, ki veszélyes sebet kapott az ütközetben. Meghallotta hős tetteit és jobbját nyujtotta neki. Szivét nyerte meg ez által a közharczosnak, aki mindvégig — még a császár számüzetésében is — hive maradt.

A főpapi elnök szép szavai az egész ország kath. tanitóinak szivéhez szólott.

Miután a nagy-gyülésen minden tanitó szabadon választhatta meg, melyik tanügyi szakosztályban vegyen részt, én az I. szakosztály A) csoportját választottam. E csoportban az oktatás- és nevelés-ügy kérdéseit vetették fel s fejtegették tételeit.

Ellenhadat tapodó fejedelmi erőben érezhette magát dr. *Steinberger* Ferencz, szatmári képezdei igazgató, amidőn az elnöki széket elfoglalta és kijelentette nagy tetszéssel fogadott beszédében, hogy a szólásszabadságot tisztelni fogja, mert a szellemre nem szabad lakatot alkalmazni; kell, hogy a szellem megnyilatkozzék meggyőződésének teljes erejével; kell, hogy legyen katholikus meggyőződés iskolai ügyekben is.

Az egyik és első előadó *Oberth* Ágoston esztergomi igazgató-tanitó volt.

Valóban nagy szorgalommal gyüjtögette adatait; mint szorgalmas méh a virágról a mézet, ugy keresett ez ifju ember fel minden adatot, mely a kath. nevelés-oktatás multjára ragyogó fényt deritett.

Bebizonyitotta történeti tényekre hivatkozva, hogy a tudományt és művészetet kizárólag a kath. papság és szerzetes-rendek őrizték, ápolták és fejlesztették, hogy egyes közművelődési intézetek századokkal ez előtt még a mostaniaknál is nagyobbszabásuak voltak.

Joggal és méltán helyeselte a szakosztály az *Oberth* határozati javaslatát, melyben a megelőző indokolás után ekként szólt: mondja ki a nagy-gyülés, hogy a kath. népiskolákat, mint az állam fenmaradásának legbiztosabb tényezőit, fentartani, szolgálni és védeni fogja, mert ez nemcsak egyházi érdek, miként a mult bizonyitja, de hazafias kötelesség és nemzeti érdek egyaránt. 2-or: Kilencz századon át szerzett jogainál fogva tiltakozik minden kisérlet ellen, mely a kath. népiskolát megszüntetni, vagy jellegéből kiforgatni szándékozik.«

Az egész szép tanulmányhoz csak egyetlen parányi megjegyzésem van. Mindenha teljes igaza volt a buzgó előadónak abban is, hogy a magyarok történelmének némely századában nagyszabásu közművelődési intézeteink voltak, csak egyet nem emlitett fel, azt, t. i. hogy az egyház buzgó szolgái a nevelés-oktatás áldásaiban szegényt és urat, nemest és jobbágyot egyaránt részesitett, s ennek daczára az ősök előkelőbbjei jobban szerették a kardot a könyvnél és irásnál, s főnemeseink között bizony akadt olyan is, a ki csak nagy ügygyel-bajjal pingálta le valahogy a nevét.

Ez a kis vonás egy csöppet sem takarja el a kath. egyháznak a nevelés és oktatás terén kivivott páratlan érdemének napfénytiszta igazságát.

Nagyon szakszerü és köztetszéssel fogadott előadás volt ez. Ritka dolog, hogy ily előadáshoz annyi tanférfiu hozzászóljon. Már ez maga mutatta, hogy a tárgy kedves és nagyon érdekes volt. Mutatta azt is, hogy némelyik a hozzászólók között szintén tanulmánya tárgyává tette e kérdést.

A közmüvelődés isteni küldetésü munkálóját, az anyaszentegyházat, mely nagyérdemü multjánál fogva a népnevelés-oktatás jelene- és jövőjére is jogot szerzett, gondosan ápolt és nevelt gyermekeitől csak gyilkos kezek foszthatnák meg.

Az igazság egyenes utját követő közvélemény és közérzület ezeket a kezeket az idők végeig tétlenségre kárhoztatja.

A fojtó meleg daczára, mely a Szt.-István-Társulat disztermében uralkodott, minden talpalattnyi helyet betöltöttek a hallgatók és nagy figyelemmel kisérték az egyes hozzászólók lelkes előadását . . . .

A második tárgy is nagyon érdekes volt.

Aki e tételt megvitatás tárgyává tüzte ki, felette sokat tünődhetett a nép szükséglete fölött s annak javát nagyon a szivén hordozhatja.

A lelkes előadó *Schultz* Imre pécsi tanitóképző tanár volt.

A tétel igy hangzott: »A népiskolai oktatás« mikép hozható összeköttetésbe a vidék viszonyaival és foglalkozásával?

Az ország egyik legtevékenyebb tanférfia, ki szivvel és észszel buzgón szolgálja a kath. tanügyet s ennek sikerében óriási érdemeket szerzett, szabad, csaknem társalgó nyelven fejtegette a kitüzött tételt. A tapasztalt tanférfiunak gyakorlati felfogása élénk tetszéssel találkozott s mindvégig rokonszenves derü ült a szemekben és arczokon.

Meggyőzően adta elő, hogy a népiskola az életnek nevel, azért a vidék természeti viszonyait s lakóinak foglalkozását különös figyelmére méltassa.

Az *olvasó könyvet* ugy kell szerkeszteni, hogy az egyes vidékek viszonyaiból induljon ki, s a szükséghez képest gazdasági vagy kézműipari közleményeket tartalmazzon. A *számoló könyvet* a *tárgysorok* elveire kell fektetni, hogy nemzetgazdasági szempontból jól értékesithető legyen.

Megjegyezte azonban a derék férfiu s határozati javaslatképen is el lett fogadva, hogy mindezen dolgokról csupán a legelső elemek valók a népiskolába.

Mielőtt a határozati javaslatot elfogadták volna, élénk eszmecsere keletkezett *Schultz* Imrének e kifejezése fölött: reálolvasókönyv. Némelyek már tul is haladtak a vitatkozás mesgyéjén, s akadt oly tanitó is, aki a szakkönyvecskék mellett kezdett kardoskodni . . . Ekkor vettem észre, hogy nagyon sokan állanak e párton, és hogy ez a kérdés a jövő kongresszuson teljes és kimeritő megvitatást követel.

Megható jelenetnek voltunk tanui e tétel megvitatásakor. A midőn az olvasókönyvek szerkesztéséről volt szó, azt is fölemlitették, hogy a népiskolákban egyes iparágakat is meg kellene honositani. Nagyon helyeselték, hogy az egyes képezdékben a vidék viszonyaihoz képest méhészetet, fanemesitést, kertészetet, kosárkötést, fafaragászatot, ásványismét, a gazdaság elemeit stb. tanitanák, de már abba, hogy a tanitó mesterséget is tanuljon a nevelés-oktatás mesterségén kivül, nem volt hajlandó belemenni a szakosztály.

»Már uraim, jegyezte meg kedélyesen *Schultz* Imre, nekem akkor fel kellene mondanom a szolgálattal, mert az én kezeim az ilyesmikhez gyengék lennének.«

»De azok a kezek aranyakat érnek« — szólt oda egyik tanitó a lelkes tömegből.

A derék tanférfiu, kinek tudományánál csak szerénysége nagyobb, a szeretetnek e szókra támadt hangos nyilvánulásában láthatta, hogy, hogy egy munkás élet érdemét mennyire ismerik és becsülik kartársai . . .

Érdekességben nem áll hátrább a két előbbinél az a tétel, melyet *Göndör* Károly pozsonyi igazgató fejtegetett. A tétel igy hangzott: »A nem magyarajku népiskolában miként tárgyalandó a magyar nyelv, hogy a nép szeretettel karolja fel és támogassa.«

Maga *Göndör* Károly az előadó, igen gyakorlati tanitó. A direct tanmódot ajánlotta a magyar grammatikának egy kis megszoritásával. Előadása, illetve felolvasása nagy tetszéssel találkozott. A hozászólók elseje *Wilcsek* Gyula volt. Megjegyezte, hogy a magyarosodást nem a módszer, hanem a társadalom segiti előre. A szivben legyen a módszer — jegyezte meg. Ajánlotta, hogy egy kath. magyarnyelvü egyesület alapitassék, mely a magyar társalgási nyelvet a családba vigye.

Akadt pl. *Schäffer* Károly, aki azt kivánta, hogy az egész országban az összes népiskolák magyar nyelvüek legyenek, azzal indokolva e kivánságát, hogy anyanyelvét senki el nem feledi. Példa reá ő, ki német anyanyelvü.

A határozati javaslat igy hangzott:

1. Ez idő szerint legalább a városok nem magyar ajku népiskoláiban mint tannyelv, a magyar nyelv törvény által állapitassék meg.

2. A magyar nyelv tanitásánál a direct tanmód követendő, a melynek egyöntetü és biztos foganatositására az I. és II. osztály számára a beszéd- és értelemgyakorlatok anyaga módszeresen dolgozva kiadandó.

3. A nyelvtan tanitása a népiskolában megfelelően szükebb körre szorittassék.

4. A népiskolában az anyanyelvet a magyar nyelvvel párhuzamosan tanitsuk.

5. Kivánatos, hogy a magyar nyelv terjesztése talajának előkészitésére az óvodarendezer mielőbb életbe lépjen.

E sorok irója telhető indokolás után kérte a szakosztályt, hogy a határozati javaslat még egy ponttal megtoldassék, t. i. az iskolai hatóságot törvény kötelezze, hogy a nem magyar ajku népiskolákhoz a község nyelvét és a magyar nyelvet egyaránt teljesen értő tanitókat alkalmazzon. E határozati javaslatra ugy a szakosztály, mint az előadó egyhangulag elfogadta.

A többi szakosztály munkálkodásának eredményét a diszgyülésen előadott határozati javaslatok — s indokolásaikból ismertem meg. Ezeknek csak némelyikéhez vagyok bátor hozzászólani.

Petrovácz József tanitóképző-igazgató a diszgyülésen röviden indokolt határozati javaslatát olvasta fel e fontos tételről: A tanitóképzés reformja; minő törvényes helyzetök van a kath. tanitó és tanitónő-képző intézetnek a hangoztatott reformtörekvésekkel szemben?

A nagy szakértelemmel lehozott határozati javaslatok üdvös reformokat tartalmaznak.

Javasolja a többi közt, hogy a képezdék minden évben teljes négy osztálylyal birjanak, hogy a tanárok fizetése a betöltött órának megfelelőek legyenek, hogy az állam a legfőbb felügyeleti jogból kifolyó ellenőrzés az 1868. évi 38. t.-czikk értelmében a tanképesitő vizsgálatokon csak az egyház tanképesitési jogának érintése nélkül gyakorolhatja.

Az állami felügyeletet és ellenőrzést teljesitő megbizott jogköre a tanképesitő vizsgálatoknál, miként ezt a vallás- és közoktatásügyi miniszter ur az utóbbi időben kivánja, az osztályzatok megállapitására is kiterjesztetik, ez által az egyháznak a tanképesitést illetőleg minden irányban kötelező törvény által biztositott joga nemcsak csorbát szenved, de az egész jog a gyakorlat terén kétértéküvé válik.

A javaslat egyik pontjára két hires hazafi jut eszembe. Az egyik *Széchenyi* István gróf volt, a ki a magyar akadémia felállitása iránt folyt vita alkalmával azt a hires három dolgot emlitette fel, a másik *Jókai* Mór, a ki a magyar közmivelődési egyleteknek csak imént lefolyt kongresszusához azt irta, hogy necsak szónokoljanak, de valamikép gondoskodjanak arról is, hogy a nagy czélra mennél nagyobb összeget gyüjtsenek.

A javaslat állami ellenőrzésről szóló része pedig, megjegyzem, hogy ott, ahol böles tapintat és mélytányosság uralkodik, mint nálunk is, az államkivánta jog nem okoz veszedelmet, de csakis ott nem okoz.

Nem hagyhatom emlitetlenül dr. *Weszely* Ödönnek, a kongresszus főtitkárának gyakorlati felfogással tartott rövid indokolását s határozati javaslatát, mely az iskola és család együttes működéséről szól. Előadott köztetszéssel találkozott s határozati javaslata igy szólt:

a) A család és iskola együttes, egy szellemben munkálkodására kivánatos, hogy a szülők gyermekeiket személyesen vigyék fel az iskolába.

b) A tanitók igyekezenek a szülőkkel minél gyakrabban érintkezni, hogy a nevelés munkájában tanitó és szülők egyöntetüen járjanak el.

c) Ezt az érintkezést elérhetni 1. ha a szülőket néha-néha elhivatjuk az iskolába és velök gyermekeik ügyében értekezünk, 2. ha a szülőkben az iskola munkája iránt minden módon érdeklődést igyekszünk ébreszteni (ünnepélyek, kirándulások stb). 3. ha társadalmi

uton is igyekszik a tanitó a helyes nevelés elveit terjeszteni.

Igaz, hogy ezek megvalósitása nem valami könnyü dolog, de a tanitónak a nevelésügy nevében minden kicsinyességen felül kell emelkednie.

Akadtak, akik e dolog kivitelét nehéznek tartották, de a nagy többség a határozati javaslatot elfogadta.

Külsőségeiben is igazán nagyszerü és lélekemelő volt a kath. tanitók erne nagygyülése. Jelentőségét, nagy horderejét emelte az az örvendetes körülmény, hogy a nagygyülés tagjai nem parancsszóra jöttek össze, hanem a kath. iskolák édes anyjának, a kath egyháznak szelid, szerető figyelmeztetésére.

A nagygyülés többsége önként jelent meg anyagi áldozattal, de megjelent, hogy a kath. tanügy jogosultságát az egész világ előtt ünnepélyesen megvallja.

És hatalmas gárdává tömörülve, égig ható lelkesedéssel dicsérte Istenét az ünnepélyes szent misén s zengte el a magyar nemzet két imadalát.

Jogosultságát, idő- és alkalomszerüségét maga a kormány is elismerte. Maga Wlassics vallás- és közoktatásügyi miniszter is megjelent, hogy a nagy-gyülés diszes zászlónyelébe emlékszeget verjen. A miniszter e ténye fényesen igazolta, hogy czélunk magasztos s fegyverünk, melylyel előre törtünk s törni fogunk, nemes.

Hazánk két biborosa, főpapjai, méltóságai és sok nevezetes tanférfiui hagyták neveiknek emlékét a zászlónyélen.

Ftdő *Palotay* László kanonok ur ő nagysága az egyetemtéri templom minden zugát betöltő csengő hangjának a következő szavak kiséretében verte be a szeget: *„Az egyház hü fiának és jogai rendületlen védőjének, a lelkes hazafinak, a trón és a király tántorithatatlan támaszának, a lánglelkü szónoknak, az egyház biboros főpapjának: főmagasságu dr. Schlauch Lőrincznek nevében, hogy önkelt szelleme minden igaz hazafit lelkesitsen.“*

Nagy lelkesedést keltettek *Csávolszky* József apátkanonok urnak a tanitók helyzetét szerető szivvel ecsetelő szavai, melyeket a bezáró diszülésen mondott el. mikor arról volt szó, hogy: fenyegeti-e és minő veszély fenyegeti a kath. iskolákat az államsegély igénybevétele által.

A szépszavu szónok nem fest valami nagy veszedelmet; csak annyit jegyzett meg befejezésül, hogy ámbátor van valami a levegőben, a mi bizalmunk szárnyalását ugyancsak megakadályozza, de azért a segély elfogadható, csak a kormány azt ne a polgári év elején, hanem a tanév elején az egész évad folyósitsa.

A bezáró ünnepélyes gyülésen örömmel láttuk a kath. tanitók szine-javának egy részét. Az emelvényen dr. báró *Hornig* Károly veszprémi püspök ur körül a tanügy egyes kiválóbb férfiait. És a midőn már a határozati javaslatok előterjesztését csaknem befejezték, fölállott ngos és ftdő *Palotay* László kanonok, nagyváradegyházmegyei tanfelügyelő ur és sajnálatát fejezte ki a fölött, hogy épen az ország fővárosában nincsenek kath. iskoláink.

A kongresszus méltóságos elnöke is elismerte e szomoru igazságot és e sajnos körülmény mentségeül az iskolafentartók hiányát hozta fel.

*

A bezáró ülés véget érve, hatalmasan felhangzott a Hymnus. A gyönyörü fogadalmi zászló pedig ott diszlett a terem emelvényének jobb szélén. És amint arra tekintettem és láttam Isten szolgáit és munkatársaikat, kik 24,000 kath. tanitó nevében jelentek meg, együtt egygyé tömörülve. A szent harcz e zászlója alatt, a költő szavai jutottak eszembe:

Ki kell göngyölni azt a zászlót,
Hadd lengjen bátran, szabadon!

Az ügyesen kidolgozott s kellemmel felolvasott értekezés általános tetszésben részesült.

A tárgysorozat következő pontja Tóth László debreczeni tanitó inditványa, ki személyesen meg nem jelenvén, irásban beküldött inditványát Sándor Alajos egyleti jegyző olvassa fel.

Inditvány.

Tekintve, hogy az orsz. tanitói nyugdijalap már ez idő szerint is megközeliti a tizenkét millió forintot;

tekintve, hogy csupán a szülőktől a tanitói nyugdijalapra beszedett 15 krból, csak egy millió iskolába járó gyermeket számitva, a nyugdijalapnak évi százötvenezer forintnyi bevétele van;

tekintve, hogy a tanitók életerőt emésztő és rövidítő terhes foglalkozása mellett a negyven évi hosszu szolgálat után a teljes nyugdijélvezhetését csakis kivételképen engedi meg a sors kegyeltjeinek s igy a nyugdij élvezhetése hazai tanitóságunkra nézve ez idő szerint ugyszólván csak »pium desiderium«-ot képez;

tekintve, hogy a hazai tanitóság, ha valaha, ugy e millennáris évben megmutatta, hogy a nemzeti szellem ápolásában és fejlesztésében a hatalmas és büszke székesfővárostól kezdve az utolsó magyar faluig, mint egy test és lélek, mily hazafias lelkesedéssel és sikerrel tud vállvetve közremunkálkodni;

tekintve. hogy, a hazai tanitóság keservesen szerzett filléreinek egy igen számbavehető részét a nyugdijalap veszi igénybe s igy gyakorta a betevő falatot vonják el tanitóik maguktól és családjuktól, csakhogy nyugdijkötelezetiségüknek eleget tehessenek;

tekintve, hogy az országszerte beállott tanitóhiánynak egyik legfőbb oka a minimális fizetések kétségbeejtően szánalomra méltó csekélységén kivül a nyugdijévek számainak belátbatatlan hosszusága, tisztelettel inditványozom, hogy:

mély hódolattal kéressék fel a Nagyméltóságu m. kir. vallás- és közoktatásügyi Miniszterium és a törvényhozás, hogy a tanitók nyugdijjogosult éveinek számát 30.000 tanitó égbekiáltó kérelmére millennáris ajándékképen 40 évről 35 évre leszállitani, esetleg a millenáris évet 3 szolgálati évnek beszámitani kegyeskedjék s igy ezáltal millennáris dicsőségünk világfonta koszorujába egy ujabb levélke beillesztése által a nemzet életfáradt napszámosainak verejtékes munkáját megkönnyiteni s e szent Haza földjéhez őket még szorosabban kapcsolni méltóztassék.

Az inditvány eszmecserét vont maga után, melynek eredményeként Tóth László inditványát Nogely István képezdei igazgató azon módositásával fogadták el, hogy kéressék határozottan a millenniumi évnek 3 évbe való betudása s csak esetleg a szolgálati éveknek kevesbitése.

A szépen sikerült közgyülés bezárása előtt Kovalik János csinos beszédben üdvözli a jelenvolt vendégeket, köszönetet mond az érdeklődésért, inditványozza, hogy Zajnay János elnök ur megnyitója, Nogely István igazgató ur ünnepi értekezése és Ember György felolvasása jegyzőkönyvbe iktattassék. A kath. kör elnökségének a diszterem átengedésért jegyzőkönyvileg köszönet szavaztassék. — Elfogadtatott.

Elnök ur harsány hangon kiáltá: »Éljen a király!« Eget verő visszhang követé a szivből jött szavakat, miközben Kalmár Illés hangadása után rázendült: »Isten áldd meg a magyart!« E magasztos imaének hatása alatt oszlott szét a közgyülés, hogy Zajnay prépostkanonok ur vezetése alatt Stark Gyula alelnök és Tóth István egyleti tagból álló bizottság személyesen átadja a bibornok ur Ő Eminentiájának az egyesület rendületlen ragaszkodásáról szóló hódoló feliratot.

A bizottság fogadtatása.

A küldöttség ékesszavu elnöke meleg szavakban tolmácsolván az egylet érzelmeit, átadta a gyönyörüen leirt hódolat nyilvánitást.

Ő Eminenciája kegyesen fogadta a küldöttség elnökének szavait, hangsulyozta az egyház és iskola egybetartozását, elválaszthatlanságát, biztositá a tanitókat szeretetéről és becsüléséről s egyben kijelenti: hogy a mai közebéd költségeit ő kivánja fedezni.

A diszebéd.

Délután 1 órakor vette kezdetét az ebéd, melyen negyvenen voltak jelen. Zajnay elnök jobbja felől ültek: Sipos Orbán, Nemeskey Andor, Réz Mihály, Csippék Ferencz, Zelinka János, Stark Gyula stb. Balról: Nogely István, Eszenyi Sándor, Alacs Károly, Gabrielly Lajos, Kledorfer Lambert stb. Szemben: Óo Mihály, özv. Várszeginé, Jánosházy János, Ember György, Szebeni Gyula stb.

ÉTLAP:

Gomba- és májgaluska leves.
Marhahus mártással, krumpli és rizskása garnirunggal.
Turós- és káposztás haluska.
Szárnyas sült.
Gyümölcs.
Fekete kávé.

A jól elkészitett ételek s a felszolgált italok Czeglédy konyháját dicsérik.

Az első felköszöntőt Zajnay mondotta a királyra és bibornok püspökünkre. Mindkettőt a résztvevők állva hallgatták és szivből kitörő lelkesedéssel megéljenezték.

Tósztot mondott még Ember György Zajnay Jánosra; Stark Gyula Sipos Orkánra; Kovalik János Nogely Istvánra. Nogely István a községi tanitókkal kapcsolatban az egyetértésre; Nemeskey a hölgyek jelenlevő képviselőjére óhajtván, hogy máskor a nők közül is többen vegyenek részt. Sipos Orbán a nagyváradi és biharmegyei kath. tanitókra, kiknek müködésük minden dicséretre és elismerésre érdemes. Réz Mihály Zajnayra, Bellavits a hitoktatókra és plébánosokra. Tósztot mondott még Eszenyi Sándor és Nagy Lajos.

A kedélyes lakoma végével a késő délutáni órákban a jelenvoltak kitünő hangulatban oszlottak szét.

A nagyváradi kir. kath. jogakadémia megnyitó ünnepélye.

A nagyváradi Alma Mater termei a majdnem három hónapi szünidő után tegnap ismét megnyiltak. A most kezdődő tanév minden bizonnyal sorakozni fog eredmények és sikerekben egy hosszu százados mult áldásdús munkájához. A tanévre mintegy 180 joghallgató iratkozott be, a mi nem minden évben történt. A megnyitó ünnepély fényét nagyban emelte dr. *Schlauch* Lőrincz biboros-püspök ur jelenléte, aki mint az előző években, most is tanujelét adta a jogakadémia iránti meleg érdeklődésének. Jelen voltak még az ünnepélyen a tanári karon és az ifjuságon kivül dr. *Nogáll* János felsz. püspök, *Fetser* Antal püsp. titkár, *Podhraczky* Rezső szentszéki ülnök stb.

A Veni Sancte.

A tulajdonképeni megnyitó ünnepély előtt a tanári kar az ifjusággal a premontrei rend templomába vonult, hogy Isten áldását kérje a kezdődő tanévre.

Az ünnepélyes szent misét dr. *Székely* István szentszéki ülnök, jogakadémiai hitszónok végezte segédlettel.

A megnyitó ünnepély.

A szent mise végeztével az akadémia polgársága és a tanári kar a vendégekkel együtt felvonult a jogakadémia épületének disztermébe, a megnyitó ünnepélyre.

Pár percz mulva megérkezett dr. *Schlauch* Lőrincz kardinális püspök ur, *Fetser* Antal titkára kiséretében. Ő Eminenciáját, midőn a terembe lépett, zajos ovácziával, éljenzéssel fogadták.

Az ünnepélyt dr. *Bozóky* Alajos kir. tanácsos, a jogakadémia érdemekben kiváló igazgatója nyitotta meg, remek, atyai intelmekben és tanácsokban bővelkedő beszéddel. Fejtegette a jog tanulására az intézet falai közzé gyült ifjaknak pályájuk nemes feladatait, buzditotta kitartásra, szorgalomra őket, hogy majdan gyü-

mölcsöző legyen fáradozásuk s a tanári kar munkálkodása. A szép beszédet, melyet alább szószerint közlünk, általános, megérdemelt figyelemmel hallgatták s végül megéljenezték.

Dr. Bozóky Alajos megnyitó beszéde.

Mélyen tisztelt Tanári kar!

Szeretett Akadémiai ifjuság!

Hazánk ezeréves fennálását a magyar nemzet nem csak országra, hanem igazán világra szóló ünneppel ülte meg. A világ összes müvelt nemzetei tudomást vettek létezésünkről, megismerték küzdelemmel teljes multunkat, melyet anyaföldünkből kiástunk a bel- és külföldi levéltárak rejtekeiből napfényre hoztunk, egyházaink kincstárából előszedtünk, fejlődő iparunk műhelyeiből, egyre szaporodó gyáraink készleteiből összeállitottunk, kulturális intézményeink szerény működéseként szemléltető módon bemutattunk. A külföld álmélkodva tapasztalta, hogy az ezeréves tradiczióhoz, oly szivósan ragaszkodó magyar nemzet páratlan dynasztikus érzületével, lángoló hazaszeretetével, v. korszerü haladás iránti fogékonyságával, a szabadság kivivása és megtartására irányuló törhetetlen kitartásával, szóval összes nemzeti sajátságaival méltóan betölti azt a helyet, melyet neki az isteni gondviselés a világ nemzetei között kijelöli és hogy ennélfogva teljes mértékben megérdemli azt a rokonszenvet is, melylyel fokonkinti fejlődését a többi nemzetek kisérik.

Önbecsérzettel mutatunk azokra a maradandó emlékekre, melyeket nemzeti létünk első ezredének megörökitése czéljából hazánk hét nevezetes pontján utódaink okulására létesitettünk, hadd olvassák le róluk, hogy egyedül a kitartás az, mely nemzetünk további fennállására vezet. Erről még az ünneplés közben sem szabad megfeledkeznünk, nem szabad lankadnunk, hanem folytatnunk kell a munkát és ujra meg ujra meggyőzznünk kell a müvelt világot, hogy a magyar e földterületen, melyet neki az isteni gondviselés kijelölt, missióját hiven be fogja tölteni.“*)

Ime! Önök is azért jelentek meg itt, hogy a szükséges üdülés követelte szünet által rövid időre félbeszakitott munkálkodás fonalát ujra felvegyék és serényen tovább szőljék. Az eddigi munka által elért siker, valamint az ezeréves ünnepből meritett közlelkesedés csak buzditólag hathat önökre, miért is ezen alkalommal kevés szóba foglalhatom kötelességemből folyó mondani valómat.

Mindenek előtt üdvözlöm önöket kedves kartársaim és önöket kedves ifjaim!

Köztudomásu dolog, hogy az emberek az állami együttlétet ismerték föl leghathatósabb módnak az anyagi és szellemi jólét előmozditásán és megingathatatlan konzolidácziójára törekszünk, evvel csak a mi saját jólétünk előmozditásán dolgozunk. És hogy ez a mi törekvésük minél hathatósabb legyen, elsőrendü szabály, hogy mindenki rendithetetlenül teljesitse a maga kötelességét. A mai állam oly komplikált szervezet, hogy egyetlen polgárának közremüködését sem nélkülözheti a közös czél elérése szempontjából. Már pedig épen a jogi pálya az, mely állam sokoldalu feladataival ismertet meg bennünket, miért is önök, ifju barátaim, kik ennek a pályának szentelték életöket, nem kezdhetik el müködésöket elég korán avval, hogy minél szélesebb látókörre iparkodjanak szert tenni, a mely Önöket leendő kötelességeik hü és pontos teljesitésére képesitse. Szerencsére nem kell a sötétben tapogatódzniok hanem egész bátran bizhatják magokat tapasztalt és tudós tanáraik vezetésére. Az ő útmutatásaikat követve, sokkal hamarább fognak önök czélhoz jutni, mintha az ellenkező utat választva kijutni az u. n. magántanulásra fektetik a fősulyt. A tanulás alól persze tanáraik sem menthetik fel önöket, de gyümölcsözőnek leginkább csak az olyan tanulás bizonyui, a melyet a leczkék szorgalmas hallgatása előzött meg, mig a puszta magántanulás tájékozatlanságuk miatt, melynél fogva nem képesek a lényeges a lényegtelentől megkülönbeztetni jóval több fáradsággal jár, a nélkül, hogy biztosak volnának a felől, hogy ugyanazon eredményre jutnak, mint a melyre az imént dicsért tanulásmób vezette volna Önöket. Ezt a momentumot azért emelem ki különösen, hogy ne áltassák magokat avval, mintha a leczkékről való elmaradást magánszorgalommal kipótolhatnák. Higyjék el nekem, hogy nem pótolhatják ki. Szorgalmuknak a leczkék látogatásában folytonosnak, ernyedetlennek kell lennie, különben kiteszik magukat annak a veszedelemnek, hogy talán épen a legfontosabb diserplinákban, az u. n. kenyérstudiumokban hiányos, összefüggéstelen ismereteik lesznek, a miért csak önmagukat okolhatják, mert módjuk volt a lehető legjobbat választani. Avagy azt gondoljuk-e, hogy ilyen hézagos ismereteket majd később, tán az ügyvédi irodában, vagy odahaza lefekvés előtt olvasással pótolhatják? Akkor sem fog Önöknek sikerülni, vagy csak a legritkább esetben, de akkor is csak saját kárukon, az ilyen tapasztalás addig mindig a legfájdalmasabb szokott lenni.

Hogy tehát ne legyen okuk, ifju éveik könnyelmü elfecsérlése miatt bánkódniok, azt ajánlom önöknek, fösvénykedjenek, fukarkodjanak az idővel, a magok idejével. Már bölcs Seneca mondotta, hogy egyedül ez a neme a fösvénységnek dicséretreméltó*) és ez nagyon is igaz, mert ha a tanulásra, eszök kimüvelésére, szivök nemesbitésére szánt éveiket felhasználatlanul, nyom nélkül elmulni engedik, ebből helyrehozhatatlan és pótolhatlan veszteség származik nem csak önökre nézve, hanem közvetve másokra nézve is, mert miután kisebb-nagyobb mértékben mindnyájan élvezzük annak a drága köteléknek az előnyeit, a mely bennünket a hazához füz, viszont mindnyájunk erkölcsileg kötelesek vagyunk a nekünk jutott talentumot a lehető legjobban értékesiteni, hogy a társadalomnak ne terhére legyünk, hanem ellenkezőleg minél nagyobb hasznára váljunk, szóval, hogy minden tőlünk telhető módon a hazát szolgáljuk.

A szülőföldünkhöz való ragaszkodás mulhatatlan föltétele hazafiságunknak, hazafiságunknak mulhatatlan folyománya pedig ama leküzdhetetlen vágy, hogy a hazát boldognak, virágzónak, müveltnek lássuk. Valamint hajdanában a régi Rómának fia büszkeségét találta abban, ha azt mondhatta »civis sum Romanus« azonképen kell, hogy mai nap is minden fia a hazának büszkeségét lelje abban, hogy szeretett magyar hazánknak polgára lehet, mert ez által válik tagjává a magyar alkotmányos szabadságnak, melynél különbet amugy is hiába keresne széles e világon. A mely perczben kozmopolitákká akarnánk válni, megszünnénk magyarnak lenni, de evvel a cserével nem nyernénk semmit, sőt igen sokat vesztenénk, mindenki előtt elvesztenők lelkünk zománczát, az önfeláldozó nemes tettekre buzditó leghatalmasabb rugónkat, hogy ne mondjam egész életczélunkat.

Mint jogászokra nehéz, de magasztos feladat vár önökre s ez abban áll, hogy amennyiben korlátolt emberi belátásunk és oly számos gyarlóságaink mellett egyáltalában lehetséges az igazság eszméjét megvalósitani segitik, suum nnique megtestesitése egyik főczélja az államnak, de a milyen egyszerünek látszik első tekintetre ezen elv, gyakorlati érvényesitése igen sokszor csaknem hihetetlen nehézségekbe ütközik, melyek elől azonban jogász-embernek nem szabad kitérnie, hanem melyekkel ép ellenkezőleg szembeszállania és férfias elszántsággal megküzdenie kell, hogy az igazság diadalra jusson.

Ha majdan tényleg belebocsátkoznak ebbe az életükön át tartó fárasztó küzdelembe, tapasztalni fogják, hogy értelmükön át szivük is részt követel feladatuk megoldásánál. A tudomány — mondja b. Eötvös József — élesen elválasztja ugyan a jogot és a morált egymástól, de azért az, amit tudományosan elválasztánk, még is ugy marad, ki erre nem figyel, hanem a morálnak vagy a jognak szigoru értelmezését felállitva csak azért tart szemei előtt a következtetéseit ugy vonja le, mintha ez egyenkivül más nem is léteznék, kielégitő eredményhez nem juthat. Mert ha akármiféle bonyolódott kérdést egyoldalulag fognak fel, válaszunk egyszerübb és világosabb lesz ugyan, de nem minden, a mi világos, egyszersmind való, bármilyen valónak látszik is.*) Ebből következik, hogy a társadalmi élet zavartalan egyensulya csak az értelem és a sziv összehangzó képzése mellett tartható fenn. Ugyanazért minden komoly igyekezetnek oda kell irányulnia, hogy a társadalom tagjait állásunknak megfelelő, ugy értelmi, mint erkölcsi erőik müvelése és ápolása folytán életerős, szellemileg és erkölcsileg rátermett tevékenységhez szokjanak, hogy nemes tettek által komoly, hasznos, üdvös és kitartó munkásságra képesüljenek. Ám de erény nélkül nem képzelhető a lelkek együttes tevékenysége, a szivek együttes érzése, a társadalom összetartó egysége, mely a nemzetnek, az államnak legyőzhetetlen erejét alkotja.**)

Az erény megismerése czéljából szükségük van Önöknek a vallásra, mely minél mélyebb gyökereket vert önökben, annál kevésbbé fogja önöknek megengedni, hogy helyesnek felismert uttól bármiféle tekintetben eltérjenek és mely, miként tengervészes éjben a hajósnak a csillag, egész életünkön át biztos kalauzok leend.***)

Erényesnek persze senki sem születik, hanem az embernek magának kell magát az erény magaslatára felküzdenie, azért erény; de utja nincs elzárva senki elől, csak erős akarattal kell reálépnünk és azután rajta megmaradunk. ****) Sokan nem az erény utját keresik, hanem a szerencsét hajhászszák és nem abba, hanem emebbe helyezik minden reményöket. Oktalanul teszik, mert mig az irányt mint önerőnből szerzett legdrágább lelki kincsünket, sem moly sem rozsda nem emészti, sem tolvaj sem rabló attól bennünket meg nem foszthat, addig a szerencsejavak nemcsak a legmulékonyabbak, hanem a legnagyobb elégedetlenségnek okozói, már Seneka mondá, nincs olyan ember kit a szerencse ha, mindjárt rohamléptekkel közelit is feléje, kielégiteni képes volna.*****)

Egyedül a komoly monda az, mely akár jó, akár balsorsban, egyensulyban tartja az embert, se gőgössé és elbizakodottá, se csüggedővé és reményvesztetté válni nem engedi.

Fel tehát uraim, fogjunk a komoly munkához, edzzük meg akaraturkat, jelszavunk legyen: előre! és mindig csak előre!

Az idei tanévet ezennel megnyitom!

Az elnöki megnyitó után az akadémia jeles tanára: dr. *Hovánvi* Gyula lépett az emelvényre s felolvasta nagyszabásu értekezését a szabad választási jogról. A nagy tudománynyal irt értekezés, saját belbecsénél, valamint actualis voltánál fogva mindvégig lekötötte a hallgatóság figyelmét. Az értekezés a következő:

A választói jogról.

»Who build on Ideas, build for eternity.«
Emerson.

Irta: **Dr. Hoványi Gyula.**

Ki elfogulatlanul és magasabb nézőpontról tekinti át a nyugati polgárosodás hatalmas folyamát, az be fogja ismerni, hogy annak irányzata ugy Európában, mint Amerikában *demokratikus*.

Az egyenlőség eszméjének minden vonalon diadalra juttatása az oczeán, melybe a czivilizączió folyama hömpölyög.

Az állambölcselő elméjében hasztalan merül fel a gondolat, hogy maga a természet is ásványnövény és állatviliágában arisztokratikus jellegü; hogy az arisztokratikus anyatermészet ölében élő és folytonos hatása alatt álló embernek erői, tehetségei, szorgalma milliardnyi különbözetekben jelentkeznek, tehát mi czélra való az a mesterkélt egyenlőség, midőn ugyis a magukra hagyott természeti és emberi ős erők spontan módon ezer és ezer egyenlőtlenségeket szültek és szülni meg nem szünnek.

*) Dr. Wlassics Gyula vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter szayai a pannonhalmi ezeréves emlékmü ünnepélyes leleplezése alkalmával 1896. évi aug. hó 26-án tartott ünnepi beszédéből.

*) Temporis unius honesta avaritia est. De brovit tivae 4, 1.

*) Gondolatok. Budapest, 1874. 174. s. k.!

**) Vaszary Kolos herczegprimás elnöki megnyitó beszéde a Szent-István-Társulat 1896. évi április hó 16-án tartott 42. nagygyülésén. Kath. Szemle 1896. évf. 362. l.

***) Br. Eötvös József d. h. 16. l.

****) Vaszary K. id. beszéde az id. helyen.

*****) Nem est. cui felicitas sna, etiam si cuosn venit, satis faciat. Sem Epist. 115. 17.

Hasztalan forgatjuk agyunkban a jogbölcselet arany igazságait; hogy a kormányzás vagyis parancsolás természete követelőleg igényli ugy a monarchikus államformában legélesebben kidomborodó egység eszméjét, »Omne imperium nisi unum, nullum« (Cicero) mint az arisztokratikus államformában nyilvánuló kiválóságot — »Omnes bonae nobilitati semper favemus« — azaz a politikai dolgok intézésére való rátermettségét.

Az ilyen gondolatok egyes-egyedül fognak keringeni, mint a kőszáli sasok és annak daczára, hogy csak ott honol a valódi politikai szabadság, hol a vélemény, a jellem, az érzés, az élet különféle typusai akadálytalanul fejlődhetnek, mégis az egész nyugatnak zöme Demokrácza diadal szekere mögé sorakozik.

A nyugati polgárosodás eme irányzatának eredménye, hogy a politikai intézmények is a demokráczia eszményének megfelelőleg alakittatnak át, sőt nem tartozik a ritkaságok közé, vagy az intézményeken áthuzódó történeti fonalat egy kardcsapással vágja ketté a demos Nagy Sándora.

Ilyen merész vágás az általános szavazatjog létesitése is.

De mielőtt a suffrage universel értékéről véleményt nyilvánitunk, vizsgálnunk kell a választéi jognak a fogalmát és forrását.

A választói jog mivoltára nézve nincs számbavehető vélemény eltérés.

Az államtudósok megegyeznek abban, hogy minden politikai jog, tehát a választói jog is részesedés az állami hatalomban.

Szorosabban meghatározva a választói jog a természeti vagy jogi (collectiv) személynek elismert igénye arra, hogy a törvényes formába kifejezett politikai meggyőződése azon eljárás folyamán (választási actusnál), mely hivatva van megállapitani egyfelől azt, hogy kiknek azonos a politikai véleményük, (azaz kik egyeznek abban, hogy minő legyen az államhatalom szervezete? mily czélok tüzessenek ki állami feladatokul? és e feladatok miként valósittassanak meg?) másrészről melyik politikai meggyőződés van számban, tulsulyban, tényezőként számbavétessék.

Ha pedig azt kérdezzük, minő forrásból ered a választói jog? akkor valóságos farkasszemet néző véleményekkel találkozunk.

Ugyanis az egyik iskola fölfogása szerint a választói jog elidegenithetlen természetjog, minden embert megillet, férfit, nőt egyaránt.

A XX-ik század hajnal hasadtán a választói jog létokának ilyen megfejtése már nem alapitható sem a hitelt vesztett Contrat socialra, még kevésbbé a különben is mindig homályos volonté generale hypothesiséra.

Ezen iskolának tehát más megoldáshoz kell folyamodni. Ez lehet pedig a következő. Minden ember bir természetes szabadságokkal. Az élet, a gondolat, az érzés, a mozgás s több effélék szabadságával. Ezek a szabadságok az embert mint olyat illetik meg. Hisz nélkülök az ember rendeltetését, tehetségének összhangzatos fejlesztését, szóval a tökéletesedést nem érheti el. Ezeket a szabadságokat az ember nem az államtól nyeri, hisz az állam előtti társas együttlét állapotában is megillette őt. Mivel pedig az államnak, mely elé tüzhetni ideálisabb és magasabb feladatokat is, mint tevék Plato, Humboldt, Vilmos, Spencer, Carlyle, Emerson, még ha szükebbre vonjuk is feladat körét, abban kiváló helyet fog foglalni az ember természetes szabadságai oltalmának és ezek között par excellence a személyes és vagyoni szabadság védelmének ennélfogva a személy és vagyonbiztonság révén az embernek igénye van arra, hogy az államhatalom alakitására és működésének a módjára befolyhasson.

Hisz a hirneves német államtudós Gentz is beismeri, hogy a »polgár ember volt, még mielőtt polgár lett volna.«

Az ember csak azért, mert fejlett társas együttlét (az állam) formájában törekszik rendeltetése elérésére, csak nem huzhatja a rövidebbet?

Az állami társas együttlét fokán az embernek természetes szabadságait az államhatalom szabályozza, tehát az állami életre emelkedett egyéneknek a politikai jog által kell természetes szabadságaikat oltalmazni, különben a hatalom önkényének ép ugy ki lehetnek szolgáltatva, mint az állami élet megalakulása előtt az ököljog martalékává válhattak.

Ezen tanokkal szemben az ugynevezett *positiv jogi iskola* azt tartja, hogy a választói jog az államhatalom által közérdekből bizonyos minősitésekkel biró természeti v. jogi személyekre ruházott olyan közfunkczió, melyben a jog és kötelesség elválallhatatlanok. Arra, hogy valaki ezen közfunkctió gyakorolhatására méltónak találtassék, korántsem elegendő czim az, hogy tagja az emberi társadalomnak, még az sem képez alapot, hogy polgára az államnak, hanem megkivánják, hogy benne oly értelmi, erkölcsi tulajdonok központosuljanak, melyek az államhatalomnak biztositékot nyujtanak arra, hogy eme közfunkczióval visszaélni nem fog, vagyis a választói joggal fölruházott polgár e jogot mindig, mint a hazának védő paizsát fogja használni, s nem leend arra eset, hogy dárda gyanánt forgassa, melyel nemzetén, édes hazáján sebet üthet.

Közfunctiónak, nem pedig természeti igénynek azért minősitik, mivel a választói jog részeszedés lévén az állam hatalomban, csak a már létrejött, megalakult állam határozhatja meg azt, hogy kik legyenek részesek az állami hatalomban. Az állam megalakulása előtt spontane nem illethette az embert, hisz a szavazás joga nem természetes szabadság, mint a gondolkodás, a mozgás s több effélék.

A természetjogi és tételesjogi iskola között fennforgó eltérés még szembeötlőbben domborodik ki, ha elveikből a következtetéseket levonjuk.

A természetjogi iskola szerint:

a) Minden embernek csak egy szavazattal, és pedig mindenkiével egyenlő értékü szavazattal kell birnia. A választói jognak csak természetes korlátait; a serdületlen kort, elmezavart, erkölcsi elvetemültsége, az állami kapocs hiányát ismeri el.

b) A választói jogosultsággal birók oroszlán részét a nemzet azon rétege fogja alkotni, mely a politikai életben mondhatni semmi jártassággal nem bir, nem is törődik az országos dolgokkal, nem is vágyódik utána. Ezen néprétegnél a haza határa a falu határánál végződik. A nemzet érdeke a falu vagy gyárértékével azonos. Magyarán kimondva a választók zömét a nemzet legszegényebb, legtudatlanabb rétege fogja alkotni, mert ezek száma minden államban a legnagyobb; hisz a kiválóság, legyen az testi, lelki vagy vagyoni, ugy a természet, mint az ember világban csak a kisebbségnek adatott.

c) A választói jogot végtelenül ki kell terjeszteni, hisz különben is az irni olvasni tudás melyhez ma még kötni szokták nem csak a princzipiumot sérti, hanem másképpen is semmi biztositékot nem képez. Hát egyátalán van-e valami kapcsolat az irás-olvasás mestersége és választói jog gyakorlata között? Kérdés? amiért tud valaki olvasni, tényleg olvas-é? És mit? A legalsóbb irodalmi szinvonalon álló ujságot? Csak nem óhajthatjuk, hogy az állam hajójának ilyen forásból meritett ismeret legyen kormányosa.

A természetjogi iskolával szemben a tételjogi iskola azt vallja:

a) A valódi politikai szabadságnak nem az absolut politikai egyenlőség a feltétele, hanem oly módon való felosztása a politikai jogoknak, hogy azok simuljanak, alkalmazkodjanak az emberek között természetszerüleg létező fizikai, értelmi, erkölcsi, vagyoni különbözőségekhez.a-

Tehát nem zárkózik el sem a többes szavazattól, sem a szavazatok mérlegelésétől.

b) Mindig és mindenütt különbség volt és létezik az államnak fizikai népessége és politikai nemzet között, ennélfogva esak az utóbbi ruházandó fel politikai joggal, vagyis azok, kik értelmi, erkölcsi vagyoni szinvonaluk magasabb voltánál fogva az állam feladatok megértésére és megvalósitására képesek.

c) A választói jog terjeszthető és terjesztendő is a mint a mivelődés intensiv és extensiv ereje a fizikai népesség szélesebb rétegére és mélyebben hat, de mindig szem előtt tartandó azon eszme, hogy a választói jogosultság igaz forrása az intelligenczia, a jellem, a loyalitás, a vagyon volt és marad.

* * *

Ezek kifejtése után foglalkozunk az általános szavazatjog becsével. Tagadhatatlanul igen népszerü intézmény, mert a demokratikus elv nivelláló hatása nem csak abban nyilvánul, hogy alsót fölemeli, hanem abban is, hogy a kiválót lejebb szállitja, tehát a tudatlannak, szegénynek hizeleg, ha legalább politikailag egy sorba jutnak velök azok, kikre eddig, sőt társadalmi téren ezután is föl fog tekinteni.

Az általános szavazatjog a szerves állam eszméje helyett az atomikus állam fölfogásának hódol, már pedig mint a természetben minden atom anarchikus, ugy a politikai világban is az. Tehát félő, hogy a politikai atomoknak az individualismusnak szerfölött kedvező általános szavazatjog rendszerének a hatása az állami életben is beomlasztó leend, mert az alkotó elemek eredeti anarchismusát az összetétel is megőrzi. Ettől csak az óvná meg, »ha az ember nem lenne ember, ha minden ember szent lenne és pedig igen intelligens szent.« (Charles Benoist Revue des deux mondes LXV.)

Az általános szavazatjog a communisticus a cosmopolitico radiciális törekvéseknek fegyvert ad a kezébe. Hisz a fanitizmusnak és ezen utópiáknak sehol sincs kedvezőbb humusa, mint a társadalom legtudatlanabb, legszegényebb rétegében. Ki mindig nélkülöz, az örömest hajlik arra, hogy fantasiájának varázs képével tegye elviselhetőbbé a rideg valót. Tehát félő, hogy az általános szavazatjog alapján alakult képviselőház uj adózási, örökösödési, tulajdon, kötelmi törvények segélyével formailag kifogástalan, de lényegeileg annál sértőbb módon az inteligens vaagyonos elemet megtámadhatja. A hirhedt soczialista agiátor Lassale nyiltan hirdeté. »Az általános szavazatjog kivánságunkhoz tartozik, mint a fejszéhez a nyél.«

Mivel a hatalom természetében rejlik, hogy határokat nem ismer, s mindinkább terjeszkedni óhajt, a politikai hatalom sohasem választandó el a felelőségtől, már pedig minél nagyobb körre terjesztjük a választói jogosultságot, szükségkép a felelőségből annál kisebb hányad jut az egyes választóra, oly parányi rész, hogy gyakorlatilag felelőtlennek fogja magát érezni mindenki. Felelősség nélkül hatalom, van-e ennél félelmetesebb erő?

Az általános szavazatjog gyöngiti a végrehajtó hatalom erejét, mert az általános választójog rendszere által a nemzeti souverainitas s hullámzó homok-tenger jellegét ölti magára és a miként a közvélemény szele szeszélyesen változtatja az irányát, a politikai homok tenger hegyét völgy váltja föl s viszont, ugy lesz kénytelen ezen képviseleti alapon álló kormány követni a tömeg váltakozó hangulatát. Állandó, távolabb jövőben jutalmazó politika alig lesz követhető. Gyorsan repülő korunk különben sem kedvez az állandó vélemények és érzéseknek.

Teljesen keresztül vive, az általános szavazatjog magát a népképviseleti rendszert veszélyezteti ezt vallja Momsen, Sybel. Hisz minél alacsonyabb szinvonalra szállitjuk a czensust, annál kevésbbé becset képvisel. Nierstein szerint »a népek természeti állapotának felel meg a v. a politikai halál előpostája. Róma gyermekkorában állott fönn és kevéssel előbb, hogy a Caesarok praetorianusaikkal Róma urai lettek. Midőn Olaszországba behoztak a Condottierik következtek: de la Scalak, Viscontik, Sforzak, Medicik.«

De ha téved is abban a hires amerikai államférfiu Hamilton, hogy az általános szavazatjognak a despostismusba kell végződnie az kétségtelen, mint a franczia és amerikai államok példája bizonyitja, hogy egyrészről a közerkölcsöket megmételyezi. Elég Panaráma és az amerikai politikai briberykre utalni — más felől az államterheket szerfölött növeli. Franczia ország államadóssági kamata 1814-ben 7 millió frank volt, 1892-ben 1000 millió frankot meghaladott.

Az amerikai városok adóssága 1860-ban 100 millió dollár volt, 1880-ban már közel 700 millió dollár. Az amerikai pensio évi összege 1893-ban 165 millió dollár, (mely összeghez hasonlót a történet nem mutat föl többet) mert az Észak-Amerikai egyesült államokban a hivatali állás a forma, melyben a politikai szolgálatokat fizetik.

Az olyan államokban, melyeknek alkotmánya nem különböztet, a rendes törvényhozás és az alkotmányi legislatio között, tehát hazánkban is egy az általános választói jog alapján megválasztandó képviselőház alkalmi többsége, — hisz a főrendiház mindenütt csak felfüggesztő erővel bir, a korona vetojogát pedig még Angliában sem erényesitik — kezében tartaná a jogot, hogy a magyar 1000 éves alkotmány föntartó oszlopait ledönthesse. Consideratio tárgyává kell tennünk még azt is, hogy a magyar alkotmány minden egyébb jelenségei mellett nem védi külön a tulajdon szentségét, a szerződés biztonságát, a személyes szabadságot és annak főbb nyilvánulásait intézményes biztositékokkal olyan módon, mint az Amerikai Egyesült Államok alkotmánya, mely felső bíróságát ezen alapjogokat sértő törvények megsemmisitésének jogával ruházta fel.

Tehát a kifejtettek alapján az általános szavazatjognak hazánk mai cultur fokán nem lehetünk hivei.

Ezen intézmény létesitését, melynek irányzata a tiszta demokrata állam, vagyis olyan, »hol minden állampolgár államfő, mert az állam tökéletes golyóhoz hasonló, hol sem fent, sem lent nem létezik, mert minden pont cusus lehet, vagy már az is,« nem óhajthatjuk hazánkban.

A magyar ember ne vágja ketté dicsőséges történetének fonalát.

A magyarnak mindig lebegjen szeme előtt, hogy a politikai intézmények gyökerét — ép ugy mint a növényét, ha azt kivánjuk, hogy ép gyümölcsöket teremjen, nem szabad szüntelen bolygatni.

Igy gondolkozhatik annál is inkább a magyar, mert érzi, hogy kiválóan ama fajok egyike, melyben az emberi tökéletesedés csirája benne rejlik, — tehát be fog következni az általános szavazatjog ideje is, midőn a magyar állam fisikai népességének zöme a politikai nemzet szinvonalára felemelkedett.

Akkor a magyar ember büszkén hirdetheti: La couronne c'est moi!

Az értekezés általános tetszésben részesült s az ünnepély végeztével a biboros püspök ur Ő Eminenciája ugy dr. *Bozóky* Alajos igazgatónak, mint dr. *Hoványi* Gyula tanárnak gratulált s elismerését fejezte ki.

A rendes előadások a jogakadémián ma, szerdán kezdődnek.

UJDONSÁGOK.

TÁJÉKOZTATÓ.

Szept 16. Megyei évnegyedes közgyülés.
» 18. Biharmegyei földmivesek felrándulása a kiállitásra.
» 20. Kerékpár verseny a Sport-téren.
» 25. A Berettyó vizszab. társulat választmányi ülése d. u. 3 órakor.
» 26. A Berettyó társulat őszi közgyülése d. e. 9 órakor.
» 27. A városi árvaház megnyitási ünnepe.
Október 3., 4., Lóverseny a nagyváradi gyepen.
» 4. A nagyváradi kath. kör millenniumi ünnepélye.
» 18. A főreáliskola palotájának fölavatása.

—

* **Kitüntetett curiai tanácselnök.** A hivatalos lap tegnapi száma a következő legfelsőbb királyi kéziratot közli:

Személyem körüli magyar miniszterem előterjesztése folytán Szentgyörgyi Imre curiai tanácselnöknek, saját kérelmére történt nyugalomba helyezése alkalmából, hü és kiváló szolgálatai elismeréseül, másod-osztályu vaskorona-rendemet dijmentesen adományozom.

Kelt Bécsben, 1896. évi augusztus hó 25.

FERENCZ JÓZSEF s. k.

Báró *Jósika Sámuel* s. k.

* **A pócsi bucsusok megérkezése Debreczenbe.** A debreczeni római kath. hivők bucsus serege, akiket dr. Wolafka Nándor püspök vezetett tegnapelőtt este 6 órakor érkeztek Debreczenbe haza. Az ottani egyház hivei közül zászlókkal számosan eléjük mentek a haza érkezett bucsusoknak és énekelve vonultak be a Szent-Anna-utezai templomba, ahol könyörgés volt. A bucsusok menete a hozzájuk csatlakozókkal együtt néhány ezerre ment. Körüskörül fehér ruhába öltözött, fátyolos leányok gyertyákat, lampionokat tartottak, mig elől férfiak tartották fel a rendet.

* **Egy törvényszéki biró kitüntetése.** A nagyváradi kir. törvényszék birói karának egyik kiváló jeles tagját: Millye Gyula törvényszéki biró jól megérdemelt, szép kitüntetésben részesült. Király Ő Felsége, méltányolván odaadó buzgó müködését az igazságügyi szolgálat terén, részére az itélő-táblabirói czimet és jelleget adományozta. A kitüntetést a hivatalos Budapesti Közlöny legutóbbi száma közli.

* **A miniszter köszönete.** A vallás- és közoktatásügyi miniszter Dévics József veszprémi apátkanonoknak, ki a veszprémi kath. főgymnasium szegénysorsu jó tanulóinak jutalmazására és segélyezésére 1450 frtot és 8 drb. aranyat adományozott; továbbá Szabó Ferencz német-eleméri r. kath. plébánosnak, ki a nagy-becskereki főgymnasium szorgalmas tanulóinak jutalmazására saját kiadványaiból 85 kötetet adományozott — elismerő köszönetét nyilvánitotta.

* **Uj biró.** Király Ő Felsége Gruber Gézát a nagyváradi itélőtáblához berendelt birósági jegyzőt a karánsebesi törvényszékhez albiróvá nevezte ki.

* **A mai megyegyülés.** Biharvármegye törvényhatósága ma, szerdán délelőtt 9 órakor tartja ősdi rendes közgyülését. A tárgysorozatba 337 elintézendő ügy van felvéve. A fontosabb dolgokat ma elintézik s előreláthatólag a második napra csekélyebb tárgyak, községi számadások maradnak.

* **Személyi hir.** Báró *Kőnigsvartar* Herman és családja, a nyarat Morvaországban, Schebetauban töltötte. A jótékony, nemes szivü nábob, üdülő helyéről, tegnap tért vissza családjával, kisszántói birtokára.

* **A Bölönyi-könyvtár átvitele az uj muzeum épületbe.** Középessy Gyula muzeumőr a napokban vitette át az uj muzeum-épületbe a néhai Bölönyi Sándor-féle történelmi könyvtárt, melynek szép feketére festett hat szekrénye immár ott pompázik a muzeum I. számu termében. A szekrények alsó fiókjai tele vannak érdekes kéziratokkal, oklevelekkel, amelyek főleg Szilágymegye történetére vonatkoznak; felső szakaszai pedig csaknem ezer kötetnyi történelmi müveket tartalmaznak, történelmi hazai irodalmunk szinét javát. A muzeum tehát az elhunyt érdemes tudós nagylelküségéből ismét jelentékenyen gazdagodott, nemcsak belső értékben, de külső csin tekintetében is, amennyiben a szép faragott, aranyozott szekrények, tetejükön bronzirozott mellszobrokkal, a diszes bekötésü könyvekkel pompásan festenek. A muzeum folytonosan örvendetesen gyarapodó jelentősége azonban ennél nagyobb mérvben igényli a közönség érdeklődését és pártfogását, már csak azért is, hogy a berendezés költségei minél előbb fedezve legyenek.

* **Változások a nagyváradi gör. katholikus klérusban.** Pável Mihály gör. kath. püspök Ciceronesku Sámuel püspöki udvarmestert Nagy-Lakra (Csanádmegye) plébánosnak nevezte ki. Stán Illés, a püspök személye körüli káplán, pedig Belényesre főgymnásiumi hittanárnak küldetett.

* **A köröstarjáni búcsú** Mária nevenapján, vasárnap nagy közönség jelenlétében ment végbe. Búcsúsok jöttek körmenetben Nagyváradról, Palotáról és P.-Szőllősről. Az istenitisztelet, ünnepélyes körmenet és sz.-beszéd után fényes ebéd volt Badzey György plébános vendégszerető házánál, amelyben a kerületi papság számos tagja és a vidék intelligenciája vett részt. A vendégek a legjobb kedélyhangulatban az esteli órákig maradtak együtt.

* **A makói gör. kath. plébánia betöltése.** Juhász György makói esperesnek nagyváradi gör. kath. kanonokká történt kineveztetésével üresedésbe jött plébánia betöltése már csak napok kérdése. A kinevezést Desewffy Sándor csanádi püspök, mint a plébánia kegyura eszközli, mig a pályázók közül a kandidálás joga a nagyváradi gör. kath. püspököt illeti meg. A pályázati határidő már a mult hetekben lejárt s a kandidálást eszközlő konzisztoriális gyülés Ő exczellenciája hazaérkezése után nyomban össze is fog ülni, — a mi tekintve a jelenlegi egészségtelen állapotokat Makón, mindenesetre kivánatos is. A makói gör. kath. egyházközség ugyanis két pártra van oszolva, az egyik párt, az intelligenczia pártja, Gera Sándor, belényesi püspöki jószágigazgató, volt makói káplán mellett, a másik a nép pártja Szabó Gyula jelenlegi segédlelkész mellett foglal állást. Az etetések, itatások, korteskedések, népgyülések napirenden vannak; s az ellentétek annyira ki vannak élesitve, hogy a Szabó párt Gera Sándor kineveztetése esetén kész egytől-egyig hitét odahagyni, — és viszont. Ilyen körülmények között a legnagyobb főpásztori okosság és körültekintéssel kell eljárni, a mely abban áll, hogy a fent emlitett illetékes tényezők dobják el mind a két versengőt és alkalmazzák a legöregebbet és legérdemesebbet. Ama kellemes helyzetben vagyunk, hogy egészen hitelt érdemlő forrásból közölhetjük következőkben a pályázottak névsorát: Boros János kisbáródi lelkész, Botta Sámuel gyiresi esperes, Ditz Mihály várad-olaszi ruthén lelkész, Dringó Tivadar simándi lelkész, Fritye Antal kardói lelkész, Gera Sándor belényesi püspökségi jószágigazgató, Gramma Mihály hosszupályii lelkész és Szabó Gyula makói káplán.

* **Halálozás.** Őszinte részvéttel értesülünk, hogy Fülöp Gyula volt püspök-fürdői gondnokot, jelenleg aradi földbirtokost mély gyász érte. Általán becsült fiatal, kedves neje Hertelendi Ida tegnapelőtt este 8 órakor Budapesten, a Veres kereszt-egylet kórházában, hova nagyobb orvosi mütét miatt ment, rövid szenvedés után elhunyt. Nyugodjék békében!

* **Felelőssé tett városi közgyülés.** Debreczen sz. kir. városához megérkezett a belügyminiszter leirata, a városháza épitését napirendről levevő közgyülési határozat tárgyában. A miniszter jóváhagyja ugyan a határozatot, de azután egyetemlegesen felelőssé is teszi az ebből eredő károkért mindazokat, a kik a határozatot megszavazták.

* **Bucsu Mező-Keresztesen.** A jövő vasárnap, szeptember hó 20-án szép ünnepély megy végbe a közeli Mező-Keresztes községben. A templom szentelési ünnepélyen kivül ekkor tartják a nemrég megalakult mező-keresztesi katholikus kör megnyitását. Délelőtt a bucsu alkalmából Palotay László kanonok ur tartja a szentmisét. A katholikus kör megnyitásán, délután a község derék, köztiszteletben álló plébánosa Alacs Károly elnök tartja a megnyitó beszédet. Délben Alacs Károly plébános vendégszerető házánál nagy ebédet ad, melyre ugy a község, mint a környék intelligenciája vallás különbség nélkül meg van hiva. Este lakoma zárja be a szép kettős ünnepélyt.

* **A lelkészek jövedelmének összeirása.** A vallásügyi miniszter rendeletéhez képest nemsokára megkezdődik a congrua rendezése czéljából a lelkészek és segédlelkészek jövedelmeinek összeirását. Dr. Schlauch Lőrincz biboros püspök átiratban értesitette Sal Ferencz polgármestert, hogy a r. kath. lelkészek és segéd lelkészek jövedelmének összeirásához kiküldendő felülvizsgáló bizottság egyházi tagjainak Nagyvárad város területére nézve Zajnai János prépost-kanonokot, Vidovich György tb. kanonokot és *Lopussuy* Gyula szentszéki ülnököt, szt József intézeti alkormányzót küldte ki

* **A telefon ellenségei.** Alig pár hónapja, hogy megnyitották a forgalomnak a Püspök és Félix-fürdőt és Nagyvárad között a telefon összeköttetést, mely már régen érzett szükséget pótol. Az uj, czélszerü intézménynek már is sok az ellensége. Schöpflin Agoston, postatávirda igazgató felkérte Szunyogh Péter

alispánt, hogy hatáskörében intézkedjen s gátolja meg a lehetőséghez képest a telefon vezetékek, szigetelők gyakori nagymérvü erőszakos rongálását.

* **A Muzeum felügyelő-bizottsága.** A biharmegyei régészeti és történelmi társulat muzeumának megőrzés végett átadott Ipolyi mügyüjtemény fentartása s az egyesület által elvállalt kötelezettségek teljesitésének ellenőrzésére a l. sz. püspökség és a társulat által kötött szerződésben egy felügyelő-bizottság alakitása van megállapitva. A bizottságba, mely az elnökön kivül nyolcz tagból fog állani, a l. sz. egyházmegye, Nagyvárad városa, Biharvármegye és a régész-egyesület 2—2 tagot küld ki. Dr. Schlauch Lőrincz biboros püspök a nagyváradi l. sz. egyházmegye részéről dr. Fraknói Vilmos vál. püspök, apát-kanonokot, a m. tud. akadémia rendes tagját és Bunyitay Vincze kanonokot, a m. tud. akadémia levelező tagját küldte ki.

* **Göre Gábor a mücsarnokban.** Tisztött Szörkesztő Ur! lyó egészségöt és hasonló lyókat kivánok, hát hogy mögállok a csarnokba' egy kép előtt, mondok Durbints sógornak, nézd mán mög, mit busul ez a kis lyány a patikába, olvasd ki a könyvedből. Azt olvassa a sógor, hugy Jendrassik Jenő: misére. Mondok, bolond kend, sógor, csak nem jár a patyikába misére? De erre mán, ahány uri embör, mind elkezdött röhögnyi. Mögvesztek az urak? mondok én. De erre már kilöktek: melyhez hasonló lyókat kivánok

Göre Gábor,
biró ur.

(Kivül.)

Hogy értem, elpanaszoltam egy uri embörnek a bajomat. Az is nevetött, de legalább mögmagyarázta, hogy rosszul olvasott a Durbints sógor — nem is volt annak a bötü sohase könyere: nem mise az. hanem nyomoruság, nem misére, ha' mizér (misére), nyomoruság. Az a mondok nyomoruság, ha egy bütü miatt kiakolbólitják az embört. Az asszony nevetött: ugy köll neköd miért möntél a sok mezitelen föstött asszonyi állat közé; mondtam, hogy lögyik egy kis szömeröm a pofádba.

* **Kossuth Ferencz Nagyszalontán.** Kossuth Ferencz a napokban Nagyszalontára érkezik. Kossuth ez utja semmiféle politikai ügygyel nincs összefüggésben, amennyiben egy szép családi ünnepélyre utazik ez alkalommal Szalontára. Balogh László birtokos két szép leánya tartja egy napon esküvőjét s Kossuth Ferencz mint násznagy szerepel az egyik ifju pár egybekelésénél. Balogh Ilonát Ser Balogh Mihály földbirtokos vezeti oltárhoz az ottani r. kath. templomban, Balogh Irmával pedig Gosztonyi Lajos földbirtokos tartja egybekelését. Kossuth ez utóbbi párnál teljesiti a násznagyi funkcziót.

* **Vak tűzlárma.** Tegnap délben, tűzlárma riasztotta meg a város lakosságát. A tüzoltók is kivonultak azonban oltani való égő házat seholsem találtak s bosszusan szidták azt ki vaktűzi lármával felverte őkek ebédjök mellől.

* **Megverték, mert fizetett.** Nem mindennapi dolog történt meg tegnap Nagyváradon. Ungvári Lajos czigány kovács Nyárszegről, bejött a nagyváradi vásárra. Benézett a »két huszár«-hoz czimzett lebujba is, hol aztán kártya kompániára talált. Leült s a véletlen úgy hozta magával, hogy elvesztette minden pénzét, sőt még kölcsön is kért a korcsmárostól. Másnap aztán bevitte becsülettel a tartozását, de nem volt köszönet a becsületességben. Gyászt hozott szegény Ungvárira, mert a korcsmáros, talán nincsen ki teljesen és neki ment. Megverte Istenesen amiért fizetett. A rendőrségnél aztán előadta sajgó hátán érző panaszát s megfogadta, hogy ezután nem lesz olyan becsületes, hogy kifizesse tartozását.

* **Rendőri hirek.** *Az ellopott nyiró olló.* Voit a városnak egy hatalmas nagy ollója gyepett nyirtak vele. Büszkeségét képezte a kertésznek ki azonban tegnap szerencsétlenségére kint felejtette az ezredéves emléktéren s lába kelt. A tettes ismeretlen. — *Találtatott.* Egy melltü részlet, kövekkel kirakva. Tulajdonosa kellő igazolás mellett átveheti a rendőrségnél. — *Tilos a sebes hajtás.* Bálint János, vidéki szekeres oly sebesen hajtott, hogy Szauber Károly őrmester nejét majd elgázolta. Szauberné jelentést tett a rendőrségnél, hol aztán intézkedtek ez ügyben a mennyiben Bálint Jánost felczitálták s ráhuzta a rendőrbiztos a vizes lepedőt. *Vásári lopások.* Tegnap folytatódott a krónika. Igy Krempáczky Lajostól loptak el egy — néhány forintot tartalmazó tárczáját. Több apróbb lopás lett bejentve ezenkivül még a váradi rendőrséghez. Volt még része nehány verekedés végig hallgatásában is a rendőr tisztviselőknek. A dutyi pedig, — ezalatt lassanként kezd megtelni. — *Hány az óra?* Gáspár Sándor hájói lakos csizmadiának kissé ehéz volt a feje s ezért egyik barátja hazakisérte. Utközben az óráról kérdezősködött és erővel el akarta venni. Az ügy tegnap a rendőrség elé került, — hol tagadta az ügyet s részegségre háritotta a lopási kisérletet. — *Háromszáz forintos lopás*-sal vádolta Sovanics János avinai gyári munkás a feleségét. A váradi rendőrségnél is jelentést tett az esetről. A gyanusitott nőt felczitálták aztán a rendőrbiztoshoz, ki előadta, hogy még öt forintja sem volt az urának, a gyárból kérte a csakugyan meglévő pár forintot is, végül felvetette a problémát; — hogy lophatott ő akkor háromszáz forintot. Kisült aztán a probléma eredményeként, hogy Sovanics annyira bevolt rugva, hogy Isten tudja hányszorosan látott?

Nagyvárad város közügyei.

Nagyvárad város 1897. évi költségvetése.

A városi főszámvevő: Ragány János összeállitotta Nagyvárad város 1897. évi költségvetését s az ezzel kapcsolatosan beterjesztett jelentést már közöltük.

A pénzügyi szakbizottság tegnap délután tárgyalta s elfogadásra ajánlja a realis alapokon, nagy körültekintéssel készitett előirányzatot.

Sal Ferencz polgármester elnökölt az ülésen; jelen voltak: Rácz Mihály, Busch Dávid, ifj. Rimler Károly, dr. Molnár Imre, Ragány János, dr. Hoványi Gyula, Bordé Ferencz, Milibák József, Pap János, Déry János, Komlóssy József és Szokoly Tamás.

Bordé Ferencz előadó felolvasta az általunk közölt jelentést, a melyet általánosságban elfogadtak.

Kapcsolatosan azonban felszólalt dr. Hoványi Gyula a tisztviselői kar részére megszavazott fizetésemelésre vonatkozólag s azt óhajtaná, hogy a bizottság kérje fel a polgármestert, miszerint tekintélyének egész sulyával hasson oda, hogy a törvényhatósági közgyülés akarata, t. i. a fizetés felemelés megvalósuljon.

Sal Ferencz tudomására hozta a bizottságnak, hogy a pénzügyminiszteriumban már elintézést nyert s közelebb a belügyminiszter is intézkedni fog az ügyben.

Dr. Hoványi Gyula a polgármester kijelentését tudomásul vette.

Többen intéztek egyes tételekre nézve kérdést, amikre Ragány János főszámvevő megadta a felvilágositást.

A költségvetést 15 napi közszemlére teszik ki s ez idő alatt ellene beadhatók az észrevételek.

Ragány János főszámvevőnek a költségvetés realis összeállitásáért köszönetet szavazott a bizottság.

Tárgyalás alá került még dr. Berkovits Ferencz törvényhatósági tag inditványa, hogy a szüldével kapcsolatos lelenczház, gyermekkórház és árvaház létesitésére külön négy százalék pótadót vessen ki a város.

Az inditványt a bizottság nem javasolja elfogadásra, mert a lelenczházra már megszavazott a város egy tekintélyes összeget; a gyermekkórházat nem lehet az alapitványi oklevélben kikötött haszonélvezeti jog miatt most felállitani; az árvaházat pedig már e hónapban megnyitják.

Végül pedig véleményezi a bizottság, hogy az árvapénzeket jövőre is azokban a pénzintézetekben helyezze el a város, a hol eddig gyümölcsöztették.

SZINHÁZ.

Blaha Lujza Nagyváradon.

Büszkesége a magyar szinpadnak tegnap érkezett meg Nagyváradra. Blaha Lujzát tegnap este 7 órakor óriási néptömeg várta a vasutnál, s nagy éljenzésbe tört ki, midőn a müvésznő kiszállott a vasuti kocsiból. A Szigligeti társaság nevében Sipos Orbán üdvözölte meleg szavakkal, melyet a müvésznő meghatottan köszönt meg. Örvend, ugymond, hogy Nagyváradra jöhet, hol őt mindig szivesen látták. Most csak ennyit mondhat, de majd fellépéseivel bizonyitja be szeretetét Nvárad iránt. A müvésznő az előkelő közönség s nagy néptömeg kiséretében vonult a Rimanóczy szállóba, hol az éjt töltötte.

A müvésznőnek adandó ezüstkoszoru költségeire még mindig folyik a gyüjtés s remélhető, hogy rövid idő alatt összejön a kivánt összeg.

*

A müvésznőt a zenekedvelők dalárdája is ováczióban óhajtja részesiteni, a mennyiben itt tartózkodása alatt egyik estén szerenádot ad a tiszteletére. Erre nézve Beleznay Antal a következő felhivást küldte szét a dalárda tagjaihoz:

Nemzetünk csalogánya Blaha Lujza szinmüvésznő bucsuzik a szinpadtól.

Városunkban a mai nappal kezdi meg három estére terjedő vendégszereplését.

Tőlünk, dalos-körtől méltó figyelem lenne, ha ittléte alkalmából szerenáddal tisztelniök meg.

Azon reményben, hogy ön is t. daltárs osztja a szivem sugallta inditványomat, felkérem, hogy szerdán, csütörtökön és pénteken esti fél 6 órakor szokott helyiségünkben tartandó próbára megjelenni sziveskedjék.

Nagyvárad, 1896. szeptember 16-án.

Beleznay Antal.

REGENY-CSARNOK.

A forgácskisasszony.

— Elbeszélés. — 8

Irta: **VALNICSEK BÉLA.**

Ida ötször is átolvasta a levelet s hatodszor — eltépte. Inkább másképen ir, ez a megokolás neki sehogysem tetszik. Aztán levélpapirost vett elő s leirta még egyszer ugyanazt. Mégis csak jobb lesz ennél maradni s hogy ne is legyen ideje sokat habozni, levelét rögtön lepecsételte s elküldte.

Mikor Hegyesi Károly megkapta a szép, gömbölyü betükkel irt sorokat, nem győzött eléggé csodálkozni. Ő azt gondolta, hogy ott, a szent-györgyi kastélyban szerelmi história féle fejlődik majd ki a csinos Bolgár Gyula és a csinosabb Bérczy Ida vagy Mariska között s ime Ida tekintélyről beszél Gyulával meg az apjával szemben. Hegyesit bántotta, hogy Gyulát ilyen kevésbe veszik, holott nem közönséges fráter, hanem tehetséges, ügyes orvos és az apja is derék ember. No forgácskisasszony, te ugyan sokra vagy a pénzeddel — gondolta Hegyesi Károly. Majd az ujjacskáidra koppantunk

Hegyesi el volt tökélve, hogy mindent felfedez Gyula előtt. Ezt baráti kötelessége megtenni. Hátha belé szeret az a vadember, Ida meg kineveti majd. Szegény Gyula elkeserednék egész életére. Az ilyen vademberek nehezen gabalyodnak valakibe hanem ha egyszer belebolondultak, akkor nem egyhamar felejtenek. Jó lesz kiábránditani őt előre, ideje korán.

Az alkalom nem késett soká. A következő napok egyikén Bolgár Gyulának dolga akadt Zebegényben s ez alkalommal Hegyesi is meglátogatta. Persze szóba jöttek Bérczy nővérek. Hegyesi kezdte:

— Te Gyula, mit szólsz a hölgyekhez?

— Micsoda hölgyekhez ?

— No, a két nővérhez; a szentgyörgyi birtok tulajdonosnőihez.

— Mit szólok ? Semmit. Mit szóljak ?

— Ugy értem, hogy szépeknek tartod-e ?

— Szépek, szépek, szólt a vadember Sőt talán még szebbek is.

— És a viseletük hogyan tetszik ?

— Mindenkit elragadnak leereszkedésükkel. Atyám valósággal bolondul beléjük. Azt tartja, hogy kész angyalok, csupán a szárnyuk hiányzik. Mikor a faluban voltak, ott is mindenkit meghóditottak; a plébános, erdész, kisasszonyok mind kénytelenek beismerni, hogy kedves hölgyek Bérczyék.

— No látod amicze, én is azt mondom, hogy kedvesek, jó szivüek; a Szöghnéhez épenséggel semmi szó nem fér, megérdemli a dicséretedet. Hanem az Ida, annak egy csunya tulajdonsága van. Én gyermekségétől ismerem, együtt nevekedtünk s ha bajom volt véle, megmondtam az igazat a valóságában. Nem hiszed? Nézd csak.

Hegyesi előhozta Ida levelét s Gyulának nyujtva, miközben figyelemmel kisérte barátja arczvonásait. Azt hitte, hogy Gyula felhevül a levél olvasására; csalódott. A fide nyugodt maradt. Összehajtogatta a levelet s e szavakkal adta viszsza: Eből ugyan keveset értek.

— Várj csak, mindjárt megérted. Mindenek előtt tudnod kell, hogy a két nővér atyja: Bérczy Antal, közönséges asztalos volt, ki a két keze munkájával kereste meg mindennapi kenyerét. Nagyon derék, becsületes ember volt és szorgalmával nemsokára kivitte, hogy üzletet nyitott. Becsületessége mindenki előtt ismeretes volt s azért számos vevője akadt. Alig telt bele 14—15 év, Bérczy többszörös háztulajdonos lett. Két lánya közül Mariska Szögh Pál vasuti mérnöknek lett felesége, ki azonban néhány hónappal Bérczy halála előtt meghalt.

(Folyt. köv.)

TÁVIRATOK.

A főrendiház ülése.

Budapest, szept. 15. (Saj. tud. t.) A főrendiház szeptember hó 19-ikén kezdi meg üléseit. Ez alkalommal tárgyalja a bünvádi perrentartásról szóló törvényjavaslatot, melynek tárgyalását a bizottság ma befejezte.

A képviselőház ülése.

Budapest, szept. 15. (Saját tud. távirata.) A képviselőház f. é. szeptember hó 16-án, szerdán déli 1 órakor ülést tart.

Véres bosszu.

Zalaegerszeg, szept. 15. (Saját tud. táv.) A Szvastics Imre huszár főhadnagy és Cseszn á k József perlaki ügyvéd közt történt véres eset megyeszerte óriási megütközést keltett. Csesznák, midőn Szvastics megtámadta s összevagdalta, háromszor lőtt Szvasticsra és mindahárom golyó a nemesebb részeket érte. A golyókat az orvosok nsm birják eltávolitani, de azért Szvastics állapota javult; remélik, hogy meg tudják menteni.

Dante-szobor.

Trient, szept. 15. (Saj. tud. t.) Dante Alighieri költő szobrának leleplezését október 11-re tüzték ki.

Kréta paczifikácziója.

Athén, szept. 15. (Saját. tud. táv. A porta visszavonta az őrszemeket a tengerparton és a török csapatok visszatértek erődítvényeikbe. A krétai keresztény kormányzó kinevezése iránt most folynak a tárgyalások.

Dinamit-merénylet.

London, szept. 15. (Saját. tud. táv.) Az anarchisták utczai tüntetést rendeztek, melynél tervük volt dinamit-merényletet elkövetni. A rendőrség igen sok anarchistát s nihilistát letartóztatott. Hir szerint a merénylet az orosz czár ellen irányult.

Donau naszàd.

Fiume, szept. 15. (Saj. tud. távirata.) A »Donau« hadi korvetta a haditengerészeti akadémia másod és harmadosztályu növendékeivel gyakorlati utjáról visszaérkezett. Tegnap itt roppant felhőszakadás, volt mely másfél óráig tartott. A felhőszakadás, mely jéggel járt nagy pusztitást okozott.

A szinész-kongresszus.

Budapest, szept. 15. (Saját tudósit. távir.) A szinész-kongresszus ma kezdődött. Kaffka László, az igazgatótanács elnöke üdvözölte a megjelent képviselőket. A gyülés alatt nagy lármára adott okot az, hogy Kerekes Mihály az ős-budavári Serly-daloskört óhajtotta képviselni.

— A Serly-társulat nem szintársulat! — kiabálták s óriási zaj keletkezett.

Majd ismét Pesti Ihász Lajos megbizatása keltett nagy lármát.

— Nincs koncessziója! — kiabálták.

Egyik dologban se hoztak határozatot, hanem délutánra halasztották a tanácskozást.

A bank-kérdés megoldása.

Budapest, szep. 15. (Saját. tud. táv.) Az osztrák-magyar bank bécsi főtanácsa elfogadta a magyar kormány által a bank-kérdés megoldására nézve előterjesztett propozicziókat, néhány nemzeti kérdést illető részletre nézve azonban még nem jöttek megállapodásra. Remélik, hogy ez nem fog akadályul szolgálni a tárgyalások kedvező befejezését illetőleg.

KÖZGAZDASÁG.

A hegyi választmány.

Nagyvárad város hegyi választmánya tegnap délután ülésezett a városházán. Jelen voltak: dr. Sipos Árpád elnök, Sal Ferencz, dr. Molnár Imre, Wiener M., Tichy Gyula, Csobánczy Lajos, Márkus János, Bordé Ferencz, Justh Sándor és Kaczián Károly.

A szőlőtelep kezelő bizottsága által előterjesztett jelentés szerint ez évben a telepen 200,000 drb. fásojtás és 164 ezer zöldojtást készitettek. 170,000 drb. gyökeres fásojtás kiosztására volt kilátás, de a bagolypille ez évben is sok pusztitást okozott. Eladásra kerül 24 ezer I. oszt. gyökeres fásojtás 7 krjával, 24 ezer gyökeres zöldojtás 8 krjával és 10,000 II. oszt. gyökeres fásojtást osztanak ki a szegényebb szőlőtulajdonosok közt.

A hegybiró jelentése szerint a nagyváradi hegyen a közbiztonság és közegészségügy kielégitő volt. Született 4 gyermek, a halálozások száma 3. A tanköteles gyermekek összeirattak.

Az időjárás a szőlőre nem volt kedvező s ez okozta, hogy a czukortartalom képződése nem kielégitő. Ha szeptember hónapban kedvező időjárás lesz, némileg javul a szőlő s közepes eredményre van kilátás.

A permetezést, különösen másodszor, sok szőlősgazda nem teljesitette. Ezek ellen a jelen esetben nem tesz feljelentést a választmány, de jövőre büntetésük iránt megteszi a lépéseket.

A szüret megállapitása czéljából a szőlőtulajdonosok közgyülését szeptember hó 27-én reggel 7 órára hivják össze.

Még néhány apróbb tárgy elintézése után az ülés véget ért.

Terménytőzsde.

Budapest, szeptember 15.

Buza tavaszra, bácskai	7.01
» tavaszra, északi	7.03
» szeptember-októberre, bácskai	7.28
» szept.-okt.-re északi	7.30
Rozs tavaszra bácskai	6.32
Rozs tavaszra, északi	6.34
Tengeri, junius-juliusra, bácskai	4.30
» jun.-jul.-ra, északi	4.10
Repcze augusztus-szeptemberre, bácskai	11.10
» aug.-szept.re, északi	11.15

Hivatalos árfolyamok

a budapesti áru- és értéktőzsdén 1896. szept. 15.

Magyar aranyjáradék 4%	122.—
Magyar koronajáradék	99.—
Magyar vasuti kölcsön aranyban 4½%	123.—
Magyar vasuti kölcsön ezüstben 2½%	101.50
Magyar keleti vasuti államkötvény 1876-ból	121.50
Magyar földtehermentesitési kötvény 4%	97.75
Italmérési jog megváltási kötvény	100.—
Horvát-szlavon földtehermentesitési kötvény	97.—
Magyar nyeremény sorsjegy-kölcsön	156.—
Tiszaszabályozási és szegedi sorsjegy kölcsön	139.50
Osztrák járadék papirban	101.75
Osztrák járadék ezüstben	101.75
Osztrák járadék aranyban	123.25
Osztrák korona járadék	101.—
1860. osztrák államsorsjegyek	145.50
Osztrák magyar bankrészvény	955.—
Magyar hitelbank részvény	404.—
Osztrák hitelintézeti részvény	368.50
Osztrák-magyar államvasuti részvény	368.75
20 frankos arany (Napoleondor)	9.53
Német birodalmi márka	58.65
London vista	111.65
Páris vista	47.55
20 márkás arany	11.71

NAGYVÁRADI SZINKÖR.

BLAHA LUJZA asszonynak,
a budapesti népszinház müvésznőjének első fölléptével:

Szerdán, 1896. szeptember 16-án,
a kolozsvári országos nemzeti szinház személyzetével
Este 7 órakor rendes helyárakkal:

PIROS BUGYELLÁRIS.

Népszinmü 3 felvonásban.

Kezdete 7, vége 10 órakor.

Holnap, csütörtökön 1896. szeptember hó 17-én,
Este 7 órakor rendes helyárakkal:
BLAHA LUJZA asszonynak,
a budapesti népszinház müvésznőjének II-ik föllépté.

NÁNI.

Népszinmü dalokkal 3 felvonásban.

Felelős szerkesztő: **CSIPPÉK FERENCZ.**

1043—1896. sz.

Árverési hirdetmény.

Alulirott kiküldött birósági végrehajtó ezennel közzé teszi, hogy a Nagyvárad városi kir. járásbiróság 1896. évi 11501 számu végzésével **Balika Miklós** felperes részére, **Sztavenik Ferencz** alperes ellen 87 frt 72 kr követelés és jár. erejéig elrendelt kielégitési végrehajtás folytán alperestől lefoglalt 2286 frtra becsült ingóságokra a Nagyvárad városi kir. járásbiróság 13179/96. számu végzésével az árverés elrendeltetvén, annak felülfoglaltatók követelése erejéig is, amennyiben azok törvényes zálogjogot nyertek volna alperes lakásán Nagykörös-utcza 561 sz. leendő megtartására határidőül **1896. évi szeptember 18. napján d. u. 5 órája** tüzetik ki, a mikor a biróilag lefoglalt butorok és téglák s egyéb ingóságok a legtöbbet igérőnek készpénz fizetés mellett, szükség esetén becsáron alul is el fognak adatni.

Felhivatnak mindazok, kik az elárverezendő ingóságok vételárából a végrehajtató követelését megelőző kielégittetéshez tartanak jogot, amennyiben részükre foglalás korában eszközöltetett volna és ez a végrehajtási jegyzőkönyvből ki nem tünik, elsőbbségi bejelentéseiket az árverés megkezdéseig alólirt kiküldöttnél vagy irásban beadni, vagy pedig szóval bejelenteni tartoznak.

A törvényes határidő a hirdetmények a biróság tábláján kifüggesztését követő naptól számittatik.

Kelt Nagyváradon, 1896. augusztus 28.

Csathó Jenő,
kir. bir. végrehajtó.

193 1—1

Nyomatott laptulajdonos: Szent László-nyomda-részvénytársaságnál Nagyváradon.

— Micsoda hölgyekhez ?

— No, a két nővérhez; a szentgyörgyi birtok tulajdonosnőihez.

— Mit szólok ? Semmit. Mit szóljak ?

— Ugy értem, hogy szépeknek tartod-e ?

— Szépek, szépek, szólt a vadember Sőt talán még szebbek is.

— És a viseletük hogyan tetszik ?

— Mindenkit elragadnak leereszkedésükkel. Atyám valósággal bolondul beléjük. Azt tartja, hogy kész angyalok, csupán a szárnyuk hiányzik. Mikor a faluban voltak, ott is mindenkit meghóditottak; a plébános, erdész kisaszszonyok mind kénytelenek beismerni, hogy kedves hölgyek Bérczyék.

— No látod amicze, én is azt mondom, hogy kedvesek, jó szivüek; a Szöghnéhez épenséggel semmi szó nem fér, megérdemli a dicséretedet. Hanem az Ida, annak egy csunya tulajdonsága van. Én gyermekségétől ismerem, együtt nevekedtünk s ha bajom volt véle, megmondtam az igazat a valóságában. Nem hiszed? Nézd csak.

Hegyesi előhozta Ida levelét s Gyulának nyujtva, miközben figyelemmel kisérte barátja arczvonásait. Azt hitte, hogy Gyula felhevül a levél olvasására; csalódott. A fide nyugodt maradt. Összehajtogatta a levelet s e szavakkal adta viszsza: Eből ugyan keveset értek.

— Várj csak, mindjárt megérted. Mindenek előtt tudnod kell, hogy a két nővér atyja: Bérczy Antal, közönséges asztalos volt, ki a két keze munkájával kereste meg mindennapi kenyerét. Nagyon derék, becsületes ember volt és szorgalmával nemsokára kivitte, hogy üzletet nyitott. Becsületessége mindenki előtt ismeretes volt s azért számos vevője akadt. Alig telt bele 14—15 év, Bérczy többszörös háztulajdonos lett. Két lánya közül Mariska Szögh Pál vasuti mérnöknek lett felesége, ki azonban néhány hónappal Bérczy halála előtt meghalt.

(Folyt. köv.)

TÁVIRATOK.

A főrendiház ülése.

Budapest, szept. 15. (Saj. tud. t.) A főrendiház szeptember hó 19-ikén kezdi meg üléseit. Ez alkalommal tárgyalja a bünvádi perrentartásról szóló törvényjavaslatot, melynek tárgyalását a bizottság ma befejezte.

A képviselőház ülése.

Budapest, szept. 15. (Saját tud. távirata.) A képviselőház f. é. szeptember hó 16-án, szerdán déli 1 órakor ülést tart.

Véres bosszu.

Zalaegerszeg, szept. 15. (Saját tud. táv.) A Szvastics Imre huszár főhadnagy és Cseszn á k József perlaki ügyvéd közt történt véres eset megyeszerte óriási megütközést keltett. Csesznák, midőn Szvastics megtámadta s összevagdalta, háromszor lőtt Szvasticsra és mindahárom golyó a nemesebb részeket érte. A golyókat az orvosok nsm birják eltávolitani, de azért Szvastics állapota javult; remélik, hogy meg tudják menteni.

Dante-szobor.

Trient, szept. 15. (Saj. tud. t.) Dante Alighieri költő szobrának leleplezését október 11-re tüzték ki.

Kréta paczifikácziója.

Athén, szept. 15. (Saját. tud. táv. A porta visszavonta az őrszemeket a tengerparton és a török csapatok visszatértek erődítvényeikbe. A krétai keresztény kormányzó kinevezése iránt most folynak a tárgyalások.

Dinamit-merénylet.

London, szept. 15. (Saját. tud. táv.) Az anarchisták utczai tüntetést rendeztek, melynél tervük volt dinamit-merényletet elkövetni. A rendőrség igen sok anarchistát s nihilistát letartóztatott. Hir szerint a merényiet az orosz czár ellen irányult.

Donau naszàd.

Fiume, szept. 15. (Saj. tud. távirata.) A »Donau« hadi korvetta a haditengerészeti akadémia másod és harmadosztályu növendékeivel gyakorlati utjáról visszaérkezett. Tegnap itt roppant felhőszakadás, volt mely másfél óráig tartott. A felhőszakadás, mely jéggel járt nagy pusztitást okozott.

A szinész-kongresszus.

Budapest, szept. 15. (Saját tudósit. távir.) A szinész-kongresszus ma kezdődött. Kaffka László, az igazgatótanács elnöke üdvözölte a megjelent képviselőket. A gyülés alatt nagy lármára adott okot az, hogy Kerekes Mihály az ős-budavári Serly-daloskört óhajtotta képviselni.

— A Serly-társulat nem szintársulat! — kiabálták s óriási zaj keletkezett.

Majd ismét Pesti Ihász Lajos megbizatása keltett nagy lármát.

— Nincs konczessziója! — kiabálták.

Egyik dologban se hoztak határozatot, hanem délutánra halasztották a tanácskozást.

A bank-kérdés megoldása.

Budapest, szep. 15. (Saját. tud. táv.) Az osztrák-magyar bank bécsi főtanácsa elfogadta a magyar kormány által a bank-kérdés megoldására nézve előterjesztett propozicziókat, néhány nemzeti kérdést illető részletre nézve azonban még nem jöttek megállapodásra. Remélik, hogy ez nem fog akadályul szolgálni a tárgyalások kedvező befejezését illetőleg.

KÖZGAZDASÁG.

A hegyi választmány.

Nagyvárad város hegyi választmánya tegnap délután ülésezett a városházán. Jelen voltak: dr. Sipos Árpád elnök, Sal Ferencz, dr. Molnár Imre, Wiener M., Tichy Gyula, Csobánczy Lajos, Márkus János, Bordé Ferencz, Justh Sándor és Kaczián Károly.

A szőlőtelep kezelő bizottsága által előterjesztett jelentés szerint ez évben a telepen 200,000 drb. fásojtás és 164 ezer zöldojtást készitettek. 170,000 drb. gyökeres fásojtás kiosztására volt kilátás, de a bagolypille ez évben is sok pusztitást okozott. Eladásra kerül 24 ezer I. oszt. gyökeres fásojtás 7 krjával, 24 ezer gyökeres zöldojtás 8 krjával és 10,000 II. oszt. gyökeres fásojtást osztanak ki a szegényebb szőlőtulajdonosok közt.

A hegybiró jelentése szerint a nagyváradi hegyen a közbiztonság és közegészségügy kielégitő volt. Született 4 gyermek, a halálozások száma 3. A tankötelesgyermekek összeirattak.

Az időjárás a szőlőre nem volt kedvező s ez okozta, hogy a czukortartalom képződése nem kielégitő. Ha szeptember hónapban kedvező időjárás lesz, némileg javul a szőlő s közepes eredményre van kilátás.

A permetezést, különösen másodszor, sok szőlősgazda nem teljesitette. Ezek ellen a jelen esetben nem tesz feljelentést a választmány, de jövőre büntetésük iránt megteszi a lépéseket.

A szüret megállapitása czéljából a szőlőtulajdonosok közgyülését szeptember hó 27-én reggel 7 órára hivják össze.

Még néhány apróbb tárgy elintézése után az ülés véget ért.

Terménytőzsde.

Budapest, szeptember 15.

Buza tavaszra, bácskai	7.01
» tavaszra, északi	7.03
» szeptember-októberre, bácskai	7.28
» szept.-okt.-re északi	7.30
Rozs tavaszra bácskai	6.32
Rozs tavaszra, északi	6.34
Tengeri, junius-juliusra, bácskai	4.20
» jun.-jul.-ra, északi	4.10
Repcze augusztus-szeptemberre, bácskai	11.10
» aug.-szept.re, északi	11.15

Hivatalos árfolyamok

a budapesti áru- és értéktőzsdén 1896. szept. 15.

Magyar aranyjáradék 4%	122.—
Magyar koronajáradék	99.—
Magyar vasuti kölcsön aranyban 4½%	123.—
Magyar vasuti kölcsön ezüstben 2½%	101.50
Magyar keleti vasuti államkötvény 1876-ból	121.50
Magyar földtehermentesitési kötvény 4%	97.75
Italmérési jog megváltási kötvény	100.—
Horvát-szlavon földtehermentesitési kötvény	97.—
Magyar nyeremény sorsjegy-kölcsön	156.—
Tiszaszabályozási és szegedi sorsjegy kölcsön	139.50
Osztrák járadék papirban	101.75
Osztrák járadék ezüstben	101.75
Osztrák járadék aranyban	123.25
Osztrák korona járadék	101.—
1860. osztrák államsorsjegyek	145.50
Osztrák magyar bankrészvény	955.—
Magyar hitelbank részvény	404.—
Osztrák hitelintézeti részvény	368.50
Osztrák-magyar államvasuti részvény	368.75
20 frankos arany (Napoleondor)	9.53
Német birodalmi márka	58.65
London vista	111.65
Páris vista	47.55
20 márkás arany	11.71

NAGYVÁRADI SZINKÖR.

BLAHA LUJZA asszonynak,
a budapesti népszinház müvésznőjének első föllépésével:

Szerdán, 1896. szeptember 16-án,
a kolozsvári országos nemzeti szinház személyzetével
Este 7 órakor rendes helyárakkal:

PIROS BUGYELLÁRIS.

Népszinmü 3 felvonásban.

Kezdete 7, vége 10 órakor.

Holnap, csütörtökön 1896. szeptember hó 17-én,
Este 7 órakor rendes helyárakkal:
BLAHA LUJZA asszonynak,
a budapesti népszinház müvésznőjének II-ik föllépte.

NÁNI.

Népszinmü dalokkal 3 felvonásban.

Felelős szerkesztő: **CSIPPÉK FERENCZ.**

1043—1896. sz.

Árverési hirdetmény.

Alulirott kiküldött birósági végrehajtó ezennel közzé teszi, hogy a Nagyvárad városi kir. járásbiróság 1896. évi 11501 számu végzésével **Balika Miklós** felperes részére, **Sztavenik Ferencz** alperes ellen 87 frt 72 kr követelés és jár. erejéig elrendelt kielégitési végrehajtás folytán alperestől lefoglalt 2286 frtra becsült ingóságokra a Nagyvárad városi kir. járásbiróság 13179/96. számu végzésével az árverés elrendeltetvén, annak felülfoglaltatók követelése erejéig is, amennyiben azok törvényes zálogjogot nyertek volna alperes lakásán Nagykörös-utcza 561 sz. leendő megtartására határidőül **1896. évi szeptember 18. napján d. u. 5 órája** tüzetik ki, a mikor a biróilag lefoglalt butorok és téglák s egyéb ingóságok a legtöbbet igérőnek készpénz fizetés mellett, szükség esetén becsáron alul is el fognak adatni.

Felhivatnak mindazok, kik az elárverezendő ingóságok vételárából a végrehajtató követelését megelőző kielégittetéshez tartanak jogot, amennyiben részükre foglalás korában eszközöltetett volna és ez a végrehajtási jegyzőkönyvből ki nem tünik, elsőbbségi bejelentéseiket az árverés megkezdéseig alólirt kiküldöttnél vagy irásban beadni, vagy pedig szóval bejelenteni tartoznak.

A törvényes határidő a hirdetmények a biróság tábláján kifüggesztését követő naptól számittatik.

Kelt Nagyváradon, 1896. augusztus 28.

Csathó Jenő,
kir. bir. végrehajtó.

193 1—1

Nyomatott laptulajdonos: Szent László-nyomda-részvénytársaságnál Nagyváradon.

Nagyvárad, 1896. II. évfolyam 217. szám. Csütörtök, szeptember 17.

Előfizetési árak:
A kiadóhivatalban átvéve:

TISZÁNTÚL

Megjelenik mindennap, a hétfői és ünnep utáni napok kivételével

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Apáczai-utca 3. sz.

A szerkesztőség kéziratok visszaadására vagy megőrzésére nem vállalkozik.

Előfizetések és hirdetések a kiadóhivatalhoz intézendők.

Egyes szám ára 4 kr.

Külön lenyomat a „TISZÁNTÚL“ 215-ik számából.

Felhivás a keresztény nőkhöz!

A keresztény anyákhoz s leányokhoz fordulunk.

Keresztény anyák! Midőn gyermekeket első gagyogásánál a keresztvetésre tanitottátok és a megváltás jelével fektettétek ágyába s vettétek onnan ki; ti, akik betegségében gyötrő kinban hajoltatok föléje és ismét keresztvetéssel keresztetek vigaszt szivszorongó aggodalmatokban és azután is e szent jelben találtatok megnyugvást az élet viharai között: hozzátok fordulunk, keresztény anyák!

Keresztény leányok! Ti anyátok eme legbensőbb érzelmében osztozkodtok és ugy, mint ők, erőt s bizalmat kerestek a kereszt lábánál: titeket szólitunk.

Tudjátok meg, hogy ezt a szentséges jelvényt, megváltásunk e dicsőséges bizonyitékát szentségtelen kezek csúf gúny tárgyává merték tenni.

Megtették ezt Magyarországon, a honfoglalás ezeréves fordulója alkalmából.

Hogy hol, miként s kik tették ezt, megirtuk már a minap »Föl a kereszt védelmére« czimü czikkelyünkben; de a sérelem oly nagy, a gazság oly förtelmes, a botrány oly arczátlan, hogy egyik laptársunk nyomán ujból kell előadnunk a vérlázitó eseményt, amint következik.

*

Os-Budavára annak szinhelye.

Ezzel a szóval kegyetlenül bántak a millennáris magyarok.

Eddig azt jelentette ez a szó nekünk, mit a családnak a tüzhely, a muzulmannak Mekka, mit a jámbor hivőnek az Isten oltára.

Története ott kezdődik, hol az ős magyaroké. Vagy még messzebb. Nevét a hun-magyar mondakör daliás alakjától, Budától nyerte, ki bár szerencsétlen vala, nagy példa egy nemzet hős mondáiban. Mikor a mai magyarok itt megtelepedtek, már történelmi hely volt. Akkori sorsáról keveset tud a hir. A legrégibb adatokat a vallás történelme jegyezte fel róla. 1046-ban szent Gellért vérétől piroslik; 1156-ban Buda már prépostság és társas káptalan székhelye s királyi lak. És azután? Vedd elő a magyar történelmet! A mongolok feldulják. Béla király uj életre hivja hamvaiból. Nagy Lajos alatt fénylik, mint az emelkedő nap. Utána zavaros idők következnek, Buda is sokat szenved. 1457-ben Hunyadi László a budai szent György téren pallos alatt vérzik. Ezt a vágást megérezte a magyar, érzi most is, de nem adná sokért. Mátyás alatt falakkal erősbül és fejedelmi székhely. A királyi udvar fénye oda vonzza a zászlós urakat és főpapokat. Tudósok, iskolák, könyvtárak, templomok emelkednek ki a földből s a magyar nagy lesz és nagyságának tüzhelye Buda. 1541-ben elesik s vele esett a nemzet. Aztán, hogy 1686-ban feltámadt, vele együtt támadt fel a nemzet is. Látta a Rákóczy-kor viharait, látta 1849- és 1867-t. És minő nemzeti ünnepeket látott: Robert Károly koronáztatását 1309-ben, Mátyás esküvőjét Beatrixkszel; I. Ferencz József királylyá koronáztatását 1867-ben ki tudná rajzolni?

Nem hiába szent nekünk ez a szó: Ős-Budavára. Vallásunk, nemzetiségünk, régi dicsőségünk, sirva vigadásunk, történelmünk, mindenünk benne van. Benne szent István áldó jobb keze, a vallásos és hazafias magyarság legszentebb talizmána.

Tisztelettel ejtsétek ki ezt a szót: Ős-Budavára! Most mi lett belőle? Szégyen.

Kiállitották ezt a szót millennáris magyarok Budapesten. Megrakták nőmüvészekké avatott grisettekkel, velenczei utczai énekesekkel, The Trilby angol excentrikus csapatokkal, Reale Tarantella Margueritákkal, Danse du Ventrekkel; megrakták közkivánatra nápolyi Karnevállal és Serpentin-virág konfettikkel. Hát jól van. Ha a hires magyar tánczok nem Ős-Budavárába valók, tánczolják a Danse du Ventret, vonuljanak fel a nőlovasok, de »ünnepélyt,« minő a szeptember 2-iki vala, közkivánatra ne rendezzenek.

Ugy történt, hogy elől ment négy »hölgy«, utánuk diszkocsin egy tuczat »hölgy« és e kocsi után egy »jezsuitának öltöztetett kajlalábu zsidó gyerek kereszttel a kezei között.« Ezek után lovasok, énekesek, tánczosok, dámák és hölgyek, kik a legszemérmetlenebbül öltözetlenek valának. A látványt tüntető tetszéssel fogadta a lipótvárosi bohéme.

És e merényletet történelem és erkölcs ellen senki, de senki meg nem akadályozta. Csupán a harmadik körüljáráskor csavarta ki egy uri ember a zsidó gyermek kezéből a keresztet.

Mi volt Ős-Budavára és mivé lett. Oltár volt és aranyborju lett, mely körül az igaz

---

en áll tehát a fuzió, és csak
tne, ha az ellenzék most,
e kezében volna a helyzet
kiejtené a kezéből, és meg-
yes tagjai érdekének kielé-

ny tehát fél az ellenzéktől.
elmét még jobban bizonyitja
ény, hogy a kuriai biráskó-
törvényjavaslatot a kanzel-
em meri napirendre tüzetni,
nagy vereséggel menjen neki
álasztásoknak.

zért érthetetlen a Szapáry
vezetése alatt álló csoport
ely ily körülmények között
erekát, mikor kilátása lehet
mit az ugynevezett egyház-
ormokban helytelenitett, azt
nzék egy nagy részével javi-
.

övégre is ezen fordul meg a
tják ezt azok is, akik Apponyi
nnak előtte ellenezték a re-
ét. És ez a tény mindennél
meggyőzni mindenkit arról,
tág nem akarta azokat a re-
okat csak ugy becsempészték
áncziális transakcziók ked-

aros tehát a helyzet. De leg-
ményra nézve, pedig a ha-

---

meg fogyott . . . fogyott . . . s
tem észre, hogy teljesen elfo-
mézeskalács helyett az ujjamba
ni. Fájdalmamban — bizonyára
, hanem a mézeskalács eltünése
dalmamban, — elkezdtem siki-
stoha állapotomra felhivjam a
igyelmét. Mari szolgáló nem a
rázattal jött be hozzám s miu-
en sem sikerült elhitetnie ve-
lmos vagyok: kénytelen-kellet-
val a konyhába. A Mari szol-
— egy marczona kovácslegény
mszédból — ott ült a tulipántos

nt afféle gyereket éppen nem
helyzet. Azonnal feltaláltam ma-
en, mikor kis szemfüles tapo-
magamon kivül még a kovács-
feltaláltam — a kabátja zse-
függött a szögön. Cseppet sem
. Ösmertem én már akkor a
lyen szivnek — minden por-

ó pár nem nagyon figyelt rám;
k elfoglalva s talán észre se
mint a kámfor, egyszer csak
nyhából. Ott álltam meg az ud-
Bodri kutya mindjárt hozzám
, nagy ereje lehetett annak a
még a Bodri kutyát is kicsalta

sipős hidegben nem valami ké-

— Micsoda hölgyekhez ?
— No, a két nővérhez; a szentgyörgyi birtok tulajdonosnőihez.
— Mit szólok ? Semmit. Mit szóliak ?
— Ugy értem, hogy szépek
— Szépek, szépek, szólt
Sőt talán még szebbek is.
— És a viseletük hogyan
— Mindenkit elragadnak
kel. Atyám valósággal bolondul
tartja, hogy kész angyalok, csu
hiányzik. Mikor a faluban volta
denkit meghóditottak; a plébán
szonyok mind kénytelenek
kedves hölgyek Bérczyék.
— No látod amicze, én is
hogy kedvesek, jó szivüek; a S
séggel semmi szó nem fér, me
retedet. Hanem az Ida, anna
tulajdonsága van. Én gyermeks
együtt nevekedtünk s ha bajom
mondtam az igazat a valóságá
Nézd csak.

Hegyesi előhozta Ida leve
nyujtva, miközben figyelemmel
arczvonásait. Azt hitte, hogy G
levél olvasására; csalódott. A
radt. Összehajtogatta a level
adta viszsza: Eből ugyan keves
— Várj csak, mindjárt me
előtt tudnod kell, hogy a két nő
Antal, közönséges asztalos vo
munkájával kereste meg min
Nagyon derék, becsületes em
galmával nemsokára kivitte,
tott. Becsületessége mindenki
volt s azért számos vevője ak
14—15 év, Bérczy többszörös
Két lánya közül Mariska Szögl
nöknek lett felesége, ki azonba
pal Bérczy halála előtt megh
(Folyt. köv.)

TÁVIRAT

A főrendiház ü

Budapest, szept. 15. (Saj
diház szeptember hó 19-ikén
seit. Ez alkalommal tárgyalja
tartásról szóló törvényjava
tárgyalását a bizottság ma be

A képviselőház

Budapest, szept. 15. (Saj
A képviselőház f. é. szeptemb
dán déli 1 órakor ülést tart.

Véres bossz

Zalaegerszeg, szept. 15.
A Szvastics Imre huszá
Cseszn á k József perlaki
tént véres eset megyeszerte
keltett. Csesznák, midőn Szva
ta s összevagdalta, háromszo
és mindaháromm golyó a ne
érte. A golyókat az orvosok
volitani, de azért Szvastics
remélik, hogy meg tudják me

Dante-szobo

Trient, szept. 15. (Saj. tu
hieri költő szobrának lelepleze
tüzték ki.

Kréta paczifiká

Athén, szept. 15. (Saját.
visszavonta az őrszemeket a
a török csapatok visszatérte
A krétai keresztény kormányz
most folynak a tárgyalások.

Dinamit-merén

London, szept. 15. (Sajá
anarchisták utczai tüntetés

tervük volt dinamit-merényletet elkövetni. A rendőrség igen sok anarchistát s nihilistát letartóztatott. Hir szerint a merénylet az orosz

Rozs tavaszra bácskai	6.32
Rozs tavaszra, északi	6.34
Tengeri, junius-juliusra, bácskai	4.20
» jun.-jul-ra, északi	4.10
Repcze augusztus-szeptemberre. bácskai	11.10

Istentől elpártolt millennáris magyarok őrült tánczot lejtenek.

Megbolondulnak egyesek, megbolondulnak nemzetek is. De oda nagy átalakulások, csaták viharai kellenek. A franczia forradalom fölindulásaiban lezuhan a Bastille s az ősi nagyság minden alkotása porba hull; de hogy egy nemzet éppen létezésének 1000 éves ünnepnapjain, midőn történetének, nemzeti kegyeletének nagy emlékeit kell uj fénybe öltöztetnie, igy lealacsonyitson egy imádságba való szent szót: az érthetetlen, az siratni való könnyelmüség.

Emberek, hatalmasok! Krisztus urunk ostorral üzte ki a kufárokat a templomból. Fogjatok ti is köteleket és tisztitsátok meg Ős-Budavárát. Mert Ős-Budavára templom, hanem — az irással szólva — millennáris magyarok, latrok barlangjává tették.

*

Keresztény anyák, keresztény leányzók!

Várjunk-e addig, amig a hatalmasok tesznek valamit? Hiszen ott volt a hatalom képviselője a szentségtörő botránynál — és tétlenül nézte a kereszténység vakmerő megsértését.

Nem szabad várnunk, hanem haladéktalanul tennünk kell, ami erőnktől telik.

Tiltakozzunk ama bünös merénylet ellen, mint a kalocsai s a budapesti keresztény nők.

Tiltakozunk tehát ünnepélyesen szent vallásunk és a magyar ősi jó-erkölcs nevében. Tiltakozunk azok nevében, a kiknek sirhantjára a jövő viszontlátás reményében a kereszt szent jelét állitottuk. Tiltakozunk azon eskünk okából, melyet a szent keresztségben és azután minden illő alkalommal ünnepélyesen fogadtunk. Tiltakozunk gyermekeink s magunk földi s tulvilági boldogságának szent reményében.

Föl a kereszt védelmére!

Engeszteljük meg a megbántott Istenséget.

Ez engesztelő tiltakozásokat lapunk szerkesztősége készséggel fogadja, közli és továbbitja az országos tiltakozó mozgalom középpontjára, Budapestre. Ugy szintén szivesen szolgálunk aláirási ivekkel a tiltakozások jegyzésére.

Keresztény nők! Emlékezzetek meg arról, hogy a kereszt sz. jele az, melyben győzött az első keresztény császár, melylyel Szent István megalapitotta a magyar államot és a mely diadalmaskodott a pogányság és bálványimádás fölött.

Mi is győzünk vele, általa és benne!

A Tiszántúl szerkesztősége.

Aláirások:

Szent László-nyomda, Nagyvárad.

Nyomatott laptulajdonos: Szent László-nyomda-részvénytársaságnál Nagyváradon.